

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

NEDİM DİVANI'INDA MEKAN

HASAN ÖZÇELEBİ

980303 4-A

DANIŞMAN:

DOÇ. DR. NİHAT ÖZTOPRAK

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Nihat Öztoprak', written over a faint circular stamp.

LEFKOŞA-2002

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1-2
Kısaltmalar.....	3
Acem.....	4
Afganista, Akdeniz, Arabistan.....	5
Arsa.....	5-6
Asaf'âbâd, Ayasofya, Azerbeycan.....	6
Çâh-ı BâbüL.....	6-7
Bahçe, Bahr-ı Umman	7
Bağ.....	7-12
Batha.....	12
Bâzâr.....	12-13
Bedahşan.....	13-14
Beşiktaş, Beyt	14
Bedestan.....	14-15
Bezm.....	14-21
Bina, Bostan.....	21
Cami.....	22-23
Ceyhun, Cezayir, Cezire.....	23
Cilve-gâh.....	23-24
Cuy, Çar-bağ-ı Isfahân.....	24
Çarsû.....	24-25
Çeh.....	25
Çemen.....	25-27

6

Çemenzâr.....	28
Çeşme.....	28-31
Çıbıklı (Çubuklu).....	31
Çin.....	31-32
Çöl.....	32
Dağ.....	32-33
Debistan	33
Deya.....	33-34
Divanhâne	34-35
Dükkn, Erdebil, Fas.....	35
Feyz'âbâd.....	35-36
Frengistan, Göksu.....	36
Gülistan.....	36-39
Gülşen.....	40-43
Gülzâr.....	43-44
Hac Yolları, Hadika.....	45
Hamam.....	45-46
Han.....	46-47
Harut-sitân.....	47
Harem.....	47-48
Hatay.....	48
Havz.....	48-49ü
Heft-Han, Hİndistan, Hutun.....	49

Hurrem'âbâd.....	40-41
Irak.....	50
İsfahân.....	50-51
İbadet-gâh, İmâret	51
İran.....	51-53
İstanbul.....	53-54
İyd-gah, İrem.....	54
Kabe.....	55
Kasr.....	55-57
Kasr-ı Cinân	57
Kasr-ı Huvarnak, Kasr-ı Neş'at, Keşmir, Kırım.....	58
Lâle-zâr.....	58-59
Leb-i Derya	59
Mabet, Matem'âbâd.....	60
Meclis.....	60-63
Medrese, Mekke	63
Memleket, Mescid.....	64
Meyhâne, Mısır Piramitleri	65
Neşat'âbâd.....	65-66
Nihavend, Nişan-gâh, Okmeydanı, Özbekistan.....	66
Rasat.....	66-67
Rum.....	67-68
Sad'âbâd.....	68-70
Sahil-hâne,	70-71
Sahra.....	71

Q

Saray-Sahil sarayı.....	71-72
Selsebil.....	72
Suffa, Suk.....	73
Şeref-âbâd.....	73-74
Şevk-âbâd, Tebriz, Turan.....	74
Tophâne, Üsküdar.....	75
Yemen, Yesrib, Yusufistan, Zindan.....	76
Bibloğrafya.....	77

ÖNSÖZ

Nedim, Divan Edebiyatı'nın klasikleri arasında yer alan bir şahsiyettir. Ve yaşadığı asra damga vurmakla birlikte adını klasikler arasında yazmayı başarmış bir şairdir. Nedim Divanı'nı incelerken dikkatimizi çeken bir nokta oldu. O da sosyal konulara, mekanlara bol bol yer vermesidir.

Orta okul sıralarından beri, biz öğrencilerde Divan Edebiyatı hakkında şöyle bir yargı oluşmuştu: Divan Edebiyatı, bir yüksek zümre edebiyatı olup, sadece aydınlara hitap eder ve sosyal konulardan ve hayattan kopuk olup, daha çok aşk, ölüm, güzellik, sevgi, sevgili gibi soyut kavramların yer aldığı bir edebiyattır.

Fakat yaptığımız çalışmada gördük ki böyle bir şey yok; Nedim'in, bu eserinde tam bir toplum insanı olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca Nedim, bu eserinde daha önce kullanılmayan bazı kavramları kullanmıştır. Vatan memleket gibi. Bu kavramlar sadece Tanzimat döneminde Namık Kemal tarafından işlenmemiştir. Ondan önce Nedim, Divanı'nda bu kavramları kullanmıştır.

Nedim Divanı'nda mekan olgusu araştırılırken ve hazırlanırken şu hususlara dikkat edilmiştir:

- 1) Araştırma konusu olan mekanlar dünya ile sınırlıdır. Sadece dünyada geçen mekanlar eserde işlenmiştir.
- 2) Mekanlar, tıpkı alfabe sisteminde olduğu gibi harf sırasına göre düzenlenmiştir.
- 3) Her beytin altına beyit türü, sayısı ve bulunduğu sayfa numarası yazılmıştır.

4) Bazı mekan isimleri (güzellik bahçesi gibi) soyutlaştırılarak beyitlerde kullanılmıştır.

Bu çalışmada bana büyük yardımları dokunan değerli
Hocam Doç. Dr. Nihat ÖZTOPRAK'a can u gönülden
teřekkürlerimi sunarım.

Hasan  Z ELEB 

Haziran 2002

Lefkoşa

KISALTMALAR

S: Sayfa

B: Beyit

T: Tarih

M: Mesnevi

MÜS: Müstezâ

KT: Kıt'a

Ş: Şarkı

G: Gazel

TB: Terklb-i Bent

NEDİM DİVÂNI'NDA MEKAN

ACEM:İran'ın diğeri bir ismi olarak tarih kitaplarında yer alır.Aynı zamanda adı geçen bölgede yaşayan halka da Acem denilir.

Pâdişâhım iki şâirdir veren nazma revaç veren

Mezbûm-ı Hind'de Örfî Acem'de Enverî

S.25-K.4-B.2

Bu şehir-i Stanbûl ki bî-misl-ü bahâdır

Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedâdır

S.89-K.18-B.1

Yahud ki haşmeti yanında İbn-i Abbâd'ı

Anar mısın ki fakat mülkü bir Irâk-ı Acem

S.98-K.21-B.6

Umûr-ı memleket-i Rûm'u şöyle nazm ettim

Ki oldu mısraının müstezâdı mülk-i Acem

S.99-K.21-B.4

Mutriblerin her rûz-u şeb kılsınlar âheng-i tarab

Ammâ usûli feth-u zarb olsun makamı hem Acem

S.126-K.35-B.5

Şâhenşehi-i mülk-i Arab hâkaan-ı ıklîm-i Acem

Kim bende-i dergâhdır Kisrî vü Hârûn-ür-Reşîd

S.167-T.16-B.1

Ol hizber-i nam-ver kimsavlet-i şiranesi

Eylemiştir zümre-i A'cam'ı darben fil-i mat

S.200-T.39-B.6

ADEN DENİZİ: Yakut la'li ilmeşhur bir denizdir. Umman Denizi'nin batısındaki denizdir. Edebiyatta dürle beraber anılır

Ma'den-i cud-u kerem ya'ni Ali Paşa kim

Harc-ı yek-rûzesi mahsul-i Bedahşân-u Aden

S.5-K.1-B.1

AFGANİSTAN: Bugün Asya kıtasında Pakistan'a komşu Müslüman bir ülkedir.

Eyledi iklim-i İran'a sefer

Sebk-ı istilâ ile Efganiyân

S.229-T.7-B.2

AKDENİZ: Ülkemizin güneyinde yer alan bir denizdir. Uzun süreler Osmanlıların denetimi altında idi.

Etti sefid dîde-i uşşâkı bahr-i eşk

Ol kıç levendi şûh meğer Akdenizlidir

S.271-M.14-B.6

ARABİSTAN: Ortadoğu'da yer alan ve Arapların hüküm sürdüğü yerdir. beyitte birçok toprakların Osamanlının elinde olmasından bahsedilmektedir.

Müsahhâr emrine emlâk-i şâhân-i Arap cümle

Hem iklim-i güzîn-i Rûm-u hem mülk-i Acem hâlâ

S.191-T.34-B.7

ARSA: Aşağıdaki beyitte sevgilinin seyredildiği, sevgiliye bakılan yer manasında kullanılmıştır

Gör temâşâyı Nedîmâ sen de Nâmî Han dahi

Kûy-ü çevgân oynadırsa arsa-i tenzîrde

S.329-M.12-B.4

ÂSAF-ÂBÂD: Beşiktaş'ta yaptırılmış olan saray ve bu sarayın bulunduğu yer.

Gâhi Feyz-âbâd'adoğru azmedip eyle safâ

Âsâf-âbâd'a gelip gâhi salın ey meh-likaa

Gel hele gör sahn-ı Sa'd-âbâd'a hiç olmaz behâ

İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

S.373-KT.16-KT.2

AYASOFYA:İstanbul'da bulunan ve Bizans döneminden kalma camidir.

Bu mahfil câmi'-i-pâk-i Ayasofiyye'de gûyâ

Harîm-i ravza-i cenette bir kasr-ı muallâdır

S.215-T.XL8-B.8

AZERBEYCAN: Azerbaycan Sıya Kafkasyasında yer alan ve bağımsız olan bir Türkî Cumhuriyettir.

Mülk-i Püristân Gürcistân-ü Azerbaycan

Her biri sad şehriyârı sâhib-i şân

S.131-K.35-B.3

ÇEH-İ BÂBÜL:Babil kuyusu ,Allah'ın cezelandırdığı iki meleğin başaşağı asıldığı iki kuyu olarak bilinir .Büyü yapanlar bu kuyunun başına gidip onlardan büyü yapmak usulünü de öğrenirlerdi.

Gamze-i fettânın koydun ki yıktı âlemi

Bahse dalmışken ceh-i Bâbü'l'de câdûlarla sen

S.321-M.XC 9-B.3.

BAHÇE: Beyitlerde bazen soyutlaştırılmış bazen de somutlaştırılmıştır.

İkinci beyit buna örnektir.

Her bâğçesi bir çemenistân-ı letâfet

Her gûşesi bir meclis-i pür feyz-ü safadır

S.89-K.18-B.5

Sadr-ı pür kevkebe kim bâğçe-i lütfunda

Pençe-i mihr gibi ser-zede tuhm-ı zerrin

S.104-K.24-B.24

Serteser âlemi geşt eylese seyyâh-ı nesim

Bulamaz bâğçe-i pâki gibi nüzhet-gah

S.170-T.18-B.11

BAHR-I UMMÂN:Umman Denizi .

Vezir-i âzâm İbrahim Paşa kim dil-ü desti

Verir sermâyesin kân-ı Bedahşın Bahrî Ummân'ın

S.185-T.28-B.3

BAĞ: Bahçe manasında kullanılmıştır.

Dest-i kahrından ruh-i çerh-i kühen niylûferi

Bâğ-ı lütfundan behişt-i heşt bir verd-i tari

S.23-K.4-B.10

Biri birin etmiş çü hûban kinâr

Gülüsâtn-ü büstân-ü bâğ-u behâr

S.255-M.10-B.3

Bulamam bâğ-ı behârın gül-ü bâdâmında

Bulduğum feyzi ruh-u çeşm-i sıyeh-fâmında

S.339-M.C.24-B.1

Bağda zülf-ü ruhun andıkça bu kimdur deyû

Sünbül-ü gül biri birinden suâl eyler beni

S.351-M.CXLK8-B.4

Zât-ı âl-i şânın el-hak rûhudur bu âlemin

Bağ ihyâ eylesin lutfet humâyun makdemin

Muntazır yüz sürmeğe dâmâna sadr-ı a'zamın

Lâle faslı iyd hengâmı behâr eyyâmıdır

S.364-Ş.5-D.5

Bîve-i bâğ sudûr etse eğer zinhâr

Tâ ebed kalur idi nefs-i nebâti erken

S.6-K.1-B.1

Cephesi gülşen-i İslâma fîruzende-i din

Bağ-ı bed-hâhına şemşiri hilâl-i behmen

S.6-K.1-B.7

Gâhi sehâb-ı seyf ki hükmün revan verir

Ezhar-ı bâğ-ı mülke su yerine kan varir

S.15-K.3-B.1

Bakıp bir bâğa bir de ol ruh-ı zibâya reşkinden
Gülün her berki bir hâr oldu çeşm-i bâğbân üzre

S.28-K.5-B.6

Olsa ger nâmiye feyz-i nazarından sir-âb
Çeşm-i âhû bitirir bâğda nahl-i bâdâm

S.49-K.9-B.9

Vardır ol bâğda bir neş'e-i câvid meğer
Lâlenin tohumunu eksen dolu peymâne gelir

S.67-K.13-B.12

Kühsârları bâğları kasrları hep
Gûyâ ki bütün şevk-u tarab zevk-u safâdır

S.90-K.18-B.7

Lütf-u mekârim hemdemin ikbâl-ü şevket mahremi
Devrinde oldu âlemin her gûşesi bâğ-ı İrem

S.126-K.40-B.7

Perveriş bulmağıcün çerh-i şefak lâlesini
Bâğına dikmeyi çoktan beri eyler tahmin

S.104-K.24-B.6

Sultân Süleymân-ı cihan izz-u şerefle kam-rân
Nev-nahl-i bâğ-ı izz-ü şân gül gonce-i nahli himem

S.127-K.35-B.5

Şehzade Sultan Mustafa gül-gonce-i bâğ-ı ûlâ
Hamem olur bülbül-neva evsâfin ettikçe rakam

S.127-K35-B.13

Fasl-ı bâhâr âsâ gelip nâ-geh meşâm-ı âlemi
Kıld muattar ser-be ser ol gonce-i **bağ-ı** ümîd

S.167-T.16-B.6

Bâğının bir gül-ineşküftesi gül-zâr-ı behişt
Lütfunun bir şekerinin handesi âb-ı hayvân

S.162-T. 11-B.4

Hüner sende mekârim sende lütf-u merhamet sende
Müzeyyen **bâğ-ı** câh-u haşmetin sad ziyb-ü ziynetle

S.213-T.XL6 -B1

Efendiler o **bâğa** her biri bir gonce-i zîbâ
Vezirin servidir anın kemâl-i istikaametle
Versin dehân-ı rûy-ü lebin **bâğ-ı** hüsne ziyb
Gül faslı lâle mevsimi gülnâr vaktidir.

S.285-G.37-B.4

Âşîyan-sâz olmak ister murg-ı dil bir **bâğa** kim
Sâhasında nahl-ı tûbâ sebze-i nev-restedir

S.287-G.XL-B.3

Bir **bâğdır** cemâli ki gül-berki rûy-ı âl
Şeb-bûyu hâl sünbül-ü leylâkı zülf-ü hat

S.294-G.L3-B.2

Mısra'-ı mevzûndur ammâ nâ-resâdır serv-i **bâğ**

Eyleye tazmin meğer kadd-i ser-efrâzın senin

S.305-G.L19-B2

Ey turra **bağ**-ı hüsnde sünbûlmüsün nesin

Zülf-i nigâr yoksa karanfûlmüsün nesin

S.307-G.L23-B1

Der görüp cünbişin ol kaddin ehâl-i çemen

Bâğda gördüğümüz serv-i çemân ancak bu

S.326-G.C8-B.2

Gel hele bir kerrecik seyret göze olmaz yasâğ

Oldu Sad'-âbâd şimdi sevdiğim dağ üstü **bâğ**

Çar-bâğ-ı Isafhân'ı eylemiştir dağ dağ

Oldu Sad'-âbâd şimdi sevdiğim dağ üstü dağ

S.365-Ş.7-D.1

Nev- behâr erişti oldu ol zemin cennet-misâl

Garsolundu kaametın gibi hezâran nev-nihâl

Bâğlarla buldu ruhsârın gibi hüsn-ü cemâl

Oldu şimdi Sad'-âbâd şimdi sevdiğim dağ üstü **bâğ**

S.365-Ş.7-B.2

Beyitlerde görüldüğü gibi bağ kelimesi bazı beyitlerde soyut manada kullanılmıştır.Bu soyutlaştırma soyut mana ifade eden bir kelimeyle beraber kullanılmasından kaynaklanmaktadır.Mesela bağ-ı hüsnde olduğu gibi. Güzellik bahçesi manasına gelir.

Yeter kaldın yeter ey tıfl-ı nâzım hânede تنها
Yeter sana karışmasınlar sana gayri dâye vü lâla
Yeter gel bağa bülbül dinle gül seyret açıl cana
Ki sen dahi henüz açılmamış bir gonce-i tersin

S.368-Ş.10-D.3

Ey şeh-i hûbânım eyle ol kâd-i mevzâna sen
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pirehen
Servsin sana yeşil şali gerektir nim-ten
Reng-i gül câme bûy-ı yasemenden pirehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

S.375-M.20-H.1

BATHA: Medine'nin eski adı. Mekke'de dağ arasındaki bir derenin de adıdır. Hz.Muhammed, Batha'ya göçtükten sonra şehir ,Medinet-ün-Nebi diye anılmaya başlanmıştır.Nedim bu beytinde,Batha'dan bahsederken Hz. Muhammed'in güvenilirliğine atıfta bulunarak O'nu övüyor

Emîn-i Yesrib-u Batha muîn-i millet-i beyzâ
Eben an ced şeh-i dâna hidiv-i tâhir-ül-ensâb

S.211-T.XL5-B2

BAZAR: Günümüz Türkeçe'sinde çarşı-pazar ve alışverişin yapıldığı yer karşılığında kullanılmıştır. Aşağıdaki ilk beyitte gerçek manasıyla kullanılmamıştır ikinci beyit ise Şehzade Noman'ın doğumuna bağlı olarak şehir ve pazar yerlerinin şenlenmesine değinilmiştir.

Kâlâ-yi maarif satılır sûklarında

Bâzâr-ı hüner ma'den-i ilm-u ulemâdır.

S.89-K.18-B.8

Donanıp taze ârûsan gibi şehir-ü **bâzâr**

Oldu âlem yine pür rûy-ı hûbân

S.163-T.11-B.

Bu beyitte ise Kaptan Mustafa Paşa'yı ve onun hazineler sarfedip , çarşı ve pazara gibi yerlere su getirmesini övüyor

Hazâin sarf edip sular getirtip sûk-u **bâzâr**

Dekâkîn-ü bedestân ile tezyîn etti ser-tâ pâ

S.178-T.22-B.3

BEDAHSAN: Horosan ile Hindistan arasında bir şehirdir .Yakut taşları la'li ile meşhur bir yerdir.Bu beyitte Sadr-A'zam Şehid Ali Paşa'nın cömertliğini övüyor.

Ma'den-i cûd-u kerem ya'ni Ali Paşa kim

Harc-ı yek-rûzesi mahsûl-ü **Bedahsân**-ü Aden

S.5-K.1-B.1

Bu beyitte ise sevgilinin yanağı ile Bedahşan yakutu la'li arasında bir ilişki kurmaya çalışıyor.

Meymidir ruhsârını mihr-i dırahşân eyleyen

La'lini sağarmıdır kân-ı **Bedehsân** eyleyen

S.325-M.C6-B.1

Bu beyitte de İbrahim Paşayı över.

Vezir-i a'zam İbrahim Paşa kim dil-ü desti

Verir sermâyesin kân-ı Bedehşân'ın Bahr-ı Ummân'ın

S185-T.28-B.5

T ab'ı gevher-bârâ vermiş rağbetin feyz-i sühân

Mihrdır kim pertevin salmış Bedehşân üstüne.

S.13-K.2-B.10

BEŞİKTAŞ: İstanbul'da bir semt ismidir

Aman pek yârelendim ol nigâh-ı şûh-ı evbâşe

Kapıldım doğrusu ol yâl-u bâle ol güzel kâşe

Geçersen semtimizden yolun uğrarsa Besiktas'a

Efendim gel mürüvvet kıl senindir bende vü hâne

S.379-Ş.25-D.3

BEYT: Arapça bir kelime olup ev manasına gelir .Birinci beyitte Kaptan Mustafa Paşa yalısına telmihte bulunur .

Hele hakkaa ki lutf-ı tab'-ı mevzân-ı kerem-kârın

Tamam ızhâr kılmıştır bu zibâ Beyt-i hurremde

S.172-T.19-B.8

BEDESTAN: Bezzazistan veya Bazistan'dan bozma bir kelimedir.Doğuda hemen hemen her büyük şehirde bez satılmak için yapılmış, sonraları kıymetli mallar ile antika eşyanın alım satımına tahsis edilmiş olan kapalı çarşılarla verilen isimdir .

İstanbul'da ikisi büyük çarşıda, birisi de Galatasaray'da olmak üzere üç bedestan vardır.

Nedim'in bu mekanı kullandığı şu beyitlerde Kaptan Mustafa Paşa'nın şahsına bir övgü vardır .Ayrıca bu beyitlerde Nedim ,yanan bedestanın yerine büyük bir evin yapılmasının daha hayırlı olduğunu ifade ediyor

Hazâin sarf edip sular getirtip sûk-u bâzârın

Dekâkin-u **Bedestân** ile tezyîn etti ser-tâ pâ

: S.178-T.22-B.3

Kazâ-yi asmâni sonra bir ateş düşüp nâgeh

Bedestân yandı mânend-i derûn-ı âşık-ı şeydâ

S.178-T.2-B.4

Buyurdu tâ ki ebnâ-i sebil-i kılmağa terfîh

Bedestânın yerine ola bir hân-ı bülend inşâ.

S.178-T.2-B.7

Hakıykat reh-güzâr üzre olan büldân-ı etrâfa

Bedestândan ziyade han yapılmak elyâk-u ahrâ

S.178-T.2-B.8

BEZM:Fasça bir kelime olan bezm; işret, sohbet, muhabbet meclisi demektir. Talnız başına kullanıldığı gibi terkipli olarak da kullanılır:

Bezm-i has:Hususi meclis

Bezm-i muhabbet:Muhabet meclisi demektir.

Bezm-i safa: Sefa meclisi

Bezm-i Cem: Cem'in içki meclisi gibi.

Sâaye-i **bezm** celâl-ü câhın âsâyiş-gehi

Ra'yet-i azmin hümâ-yı devletin bâl-ü perî

S.23-K.4-B.1

Sensin ol sultân-ı âli şân k' olur **bezminde** cem'

Zührenin çengi mehin ibrîkî mihrin micmeri

S.25-K.4-B.3

Zamân-ı rezm geçti şimdi vakt-i **bezmdir** söylen

Çemen nakşeylesün nakkâşlar püşt-i kemân üzre

S.27.-K.5-B.2

Neden ta böyle dil-keştir o giysû bilmezem yoksa

Meges-rânlık mı eyler **bezm**-i sadr-ı kâm-rân üzre

S.28-K.5-B.7

Cihân-sadr-ı muallâ –kadr kim **bezm**-i celâlinde

Döner gûy-ı felek fevvâre veş şâd-ı revân üzre

S.28-K.5-B.8

Terâz-ı mesned-i izz-ü şeref kim **bezm**-i hâsında

Gezer hayl-i melek zünbür veş üşkûfedan üzre

S.28-K.5-B.9

Olur fezâsı medâr-ı saadet-i câvid

O **bezm-gâhâ** ki teşrifin ola feyz-resân

S.107-T.25-B.4

Şöyle pür ziyb eyledin bu **bezmi** kim ancak

Gülistân **bezm** kudûm-ı hurrem-i fasl-ı bah

S.112-K.28-B.2

Mevc mevc olsa nola lücc gibi nûr-ı sürûr

Bezme ikbâl ile ol mihr-i draşân geldi

S. 125-K.33-B.2

Ya'ni kim öyle şitâ oldu ki güyâ nevrûz

Geriye avdet edip **bezme** şitâbân geldi.

S.125-K.33-B.6

Habbezâ hurrem bahâr-ı zevk-u şâdi vü tarâb

Kim bu helva **bezmini** reşk-i çerâgân eyledi

S.129-K.36-B.3

Şimdi rezm-i **bezmi** tebdîl ettiler

Çar-pâre oldu mecliste sinân

S.229-T.L7-B.13

Ya'n İbrahim Paşa kim fezâ-yı âlemi

Mâtem-âbâd olmuş iken **bezm-i** Cemşid

S.157-T.7-B.3

Ya bu fervâre vü bu selsebîl –i ruh-perver kim

Nisar etmektedirler **bezme** keş keş gevher-i yekta

S.175-T.20-B.8

Be çadır serde daim olsa sevdâ-yi hevâ-dârî

Habab âsâ şikest eylerse de câm-ı dil-i zârî

Tırâz-ı mecylis-ı ahhâb ise ben istemem yari

Humâr-ı gam benim dirine kârımdır hemân bari

Beni mahrûm-i **bezm-i** vasl eden mest-i müdâm olsun

Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

S.248-MÜS.1-MÜS.2

Bana cevr-ü sitem eksikmidir baht-ı siyahımdan
Ne hâcet imtinân ol gırra mest-i geç-külâhımdan
Dem-i mestide bari sakınıp şemşîr-i âhımdan
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecruhûmun kaanın içenler şâd-kâm olsun

S.248-MÜS.1-MÜS.3

Tarıyk-ı ışkda pâdâşî-i mihnet saadettir
O bezm-i hâsda hamyâze-rîz olmak da işrettir
Neşat tâze-i hûn-ı ciğer bir özge hâlettir
Humâr-ı ye's ile hûd hem-ser olmak cana minnettir
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

S.248-MÜS.1-MÜS.4

Çerâğı kimsenin âhımla bi-nûr olmasın ya Rab
Beni çün subh-ı vuslat şâm-ı deycur olmasın ya Rab
Alan canım bu işret-hânedan dur olmasın ya Rab
Çekenler sağarım hemvâre mahmâr olmasın ya Rab
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecruhûmun kaanın içenler şâd-kâm olsun

S.249-MÜS.1-MÜS.5

Kerem bezm-i hâsında hinâ-geri
Himem evde doğmuş kemîn çakeri

S.256-M.10-B.13

Bezm-i şerabtan geçemem doğrusu Nedim

İşret tabiatımca tarab meşrebimcedir

S.271-G.13-B.4

Ser-fürû gâhi gehi sahtlik eyler bilmem

Bezmde şişe-i mina-yı dile haremdir

S.273-G.17-B.4

Nigeh ki sâki-i ter –dest **bezm**-dîdesidir

Füsûn-ı fitne iki câm-ı der-keşîdesidir

S.276-G.22-B.1

Bezm-i meyde nukle el sunmaz heman ancak Nedim

Dilberin unnâb-ı la'lü çeşm-i bâdâmın bilir

S.284-G.34-B.1

Baksak ki şem' - **bezm**ine benzer mi rûy-i yâr

Etse gûşade perde-i ıglâkı zülf-ü hât

S.296-G.L4-B.3

Yalan olmaz o şuhun görmedik mey içtiğin amma

Bir iki kerrecik hem-**bezm**-i mestân olduğun gördük

S.299-G.L8-B.6

Bezme bir dahi dönüp gelmek değildi niyyetin

Gittiğin vakt anladım ömrüm şitâbından senin

S.303-G.L25-B.3

Kande buldun böyle dil-keş nazm-ı hayranım Nedim

Câm-ı mey nuş etmedin hem-**bezm**-i cânân olmadın

S.306-G.L20-B.3

Heman bezm-i cihânda razdâr-ı dilde vü gûş ol
Misâl-i şu'le ser-tâ pâ zebân olsanda hâmûş ol

S.310-G.L27-B.1

Gönül ser-germ-i câm-ı muhabbet güçtür amma kim
Gehi âlâyiş-i bezmi temâşâ kıl da medhûş ol

S.310-G.L27-B.3

Benimdir suç ki vardım bezme verdim sana can nakdin
Senin yoktur efendim bunda hiç cürm-ü günahı gel

S .311-G.L28 B.1

Eylemiş sad gerdiş-i gaaret-ger-i sad mülk-i hûş
Bezm-i hüsne çeşm-i gül-gunun kadeg-ran eyleyen

S.325-G.C6-B.5

Siyeh-mestân-ı sahbâ-yı fenânın bezm-gâhında
Nümâyândır sevâ-ı mûy-ı çin-i hatt-ı sağardan

S. 320-G.XC7-B.3

Figaan-u nâleler etmekte her dem bağıryanıklar
Bu bezm-i mihnete revnâk verilmiş sanki neylerle

S.335-M.C18-B.2

Mest olmadıkça çeşmi bulunmaz nızâm-ı hüsn
Bezmin gider tarâveti bir tevbe-kâr ile

S.343-G.C33-B.5

Gelir deyü cihanın şehriyârı bezm-i gül-zâre
Temâşâ etmek için yasemenler çıktı divâre

Tebessümle dedi gül-gonce gûş-i bülbül-i zâre
Çerâğân vakti geldi lâle-zârın didesi rûşen

S.373-Ş.17-D.3

Yine bezm-i çemene lâle fûrûzân geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâğân geldi
Bülbül aşuftelenip bezme gazel-hân geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâğân geldi

S.382-Ş.29-D.1

Bu nazûk lâle-i zibâ ki olmuş nam-ı Gül-ruhsâr.
Ola hünkârımın bezminde sad şevk ile hidmet-kâr

S.388-B.ve M.6

Hemişe bu müferrih lâle-i dil-rûy-ı hüsn-âmiz
Ola ismi gibi bezm-i şehenşâha Ferâh-engîz

S.389-B.ve M.1

BİNA:Gönül evi manasında kullanılmıştır.

Edip dirine hubbun hüsn-i mevk'ı dem-be te'yid
Nice dil-keş binalarda anı zeynetti ser-tâ pâ

S.193-T.34-B.3

BOSTAN:Kavun karpuz ekilen yerleri ifade ettiği gibi başka şairlerin
divanlarında gülistan ile beraber kullanıldığı zaman Şirazlı Sadi'nin Gülistan ve
Bostan adlı eserine de telmihte bulunulur.

Biri birin etmiş çü hûbân kinâr
Gülîstân-ü büstân-ü bâğ-u behâr

S.255-M.10-B3

CAMİ': Müslümanların ibadet yeridir.

Câmi'lerinin her biri bir kûh-ı tecellî

Ebrû-yı melek andaki mihrâb-ı duadır

S.90-K.18-B.1

Aşağıdaki iki beyitte ,şair,Paşakapısı yakınlarındaki Fatıma Sultan
cami'ne tarih düşmüştür

Karîn-i izdivâcî âsâf İbrahim Paşa'ya

Buyurdu kasdım etmektir bunu bir **câmi'-i** zî-şân

S.184-T.27-B.3

Bu mısra'la Nedimâ söyledi tarih-i itmâmın

Ne âlâ **câmi'** ihyâ etti el-hak Fâtıma Sultan

S.184-T.27-B.8

Aşağıdaki beyitlerde ise Nevşehir'de bulunan İbrahim Paşa camiine
tarih düşürmüştür.

Bu münevver **câmi'-i** âliyi bünyâd eyleyip

Buldu bu şehir-i latîfin kadr-i hakkaa i'tilâ

S.186-T.29-B.1

Habbezâ nev **câmi'**-i enver ki her bir revzeni

Nûr-ı tevfiyk-ı hidâyet ile olmuş rûşenâ

S.186-T.29-B.3

Bu muazzam **câmi'** oldukça makâm-ı kudsiyân

Eyleye mahfûz bâninin Cenâb-ı kibriya

S.186-T.29-B.5

Dedi bu mısra' ile tarih-i itmâmın Nedim

Kıldı İbrahim Paşa câmi'-i enver bina

S.186-T.29-B.6

Çarsâ vü câmi'-ü hân-ü imâret medrese

Çesme-sâr-ı pâk cümle bî- bedel hayr-u sevâb

S.189-T.32-B.1

Eyledi irfazdan İrân'ı ârî ser-teser

Kılınır câmi'leri içre cemaatle salât

S.200-T.39-B.5

CEYHUN:

Kılar ta sâhil-i Ceyhun'a dek eknâfı gark-ı hûn

Eğer ferman ederse satvet-i şîrân-ı meydâne

S.135-K.37-B.9

CEZAYİR:Kuzey Afrika'da yer alan ve daha önceleri Osmanlıya bağlı olan bir eyalettir.

Deryâ-yi ışka dün beni baştarda eyledi

Bir dâne al fesli Cezayirli âfeti

S.347-M.CXL1-D.2

CEZİRE: Arapça bir kelime olup ada manasına gelir..

Edeydi ateş-i kahri bîhârı istilâ

Fetîl-u revgân olurdu cezirelerle bîhâr

S.44-K.8-B.9

CİLVE-GAH :Cilve ve naz yeri manasına gelir:Şair; bu beyitte Mustafa

Paşa'nın yaptırdığı Ferah bağıyla yeni yalıya tarih düşerken ,burayı birbirleriyle bakışanlar için bir cilve yeri olarak zikrediliyor.

Yeridir cilve-gâh-ı şâhidan-ı zevk-u şavk olsun.

Şitâba teşnedir her rûz-u şeb hurşîd-u meh zira

S.208-T.XL3-B.4

Mesnevi tarzında yazılmış şu beyitte ise şair, sevgiliyi cilve yerine davet ediyor

Tezerv-i hoş-hırâmım sinem olsun cilve-gahın gel

Hümâ-veş sâye salsın başıma zülfi siyahın gel.

S.310-M.L28-B.1

CUY: Arapça bir kelimedir. Irmak demektir. Beyitlerde bazen cuybar şeklinde de kullanılmıştır.

Ben olsam bir de mutrıb bir de tarf-ı cûvbâr olsa

Hoş imdi bir de farza bir cûvân-ı şive-kâr ola

S.332-M.C18-B.1

ÇAR-BAĞ-I ISFAHAN:İran'ın Isfahan şehrinde bulunan bir mesirenin adıdır.

Ya Sâib görmüş olsa Çar-bâg-ı Isfahân vasfın

Ne güne rahne-i divâra eylerdi nihân âyâ

S.220-T.L2-B.10

Gel hele bir kerrecik seyret göze olmaz yasağ

Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bağ

Çar-bâg-ı Isfahân'ı eylemiştir dağ dağ

Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bağ

S.365-Ş.7-D.1

ÇARSU:Alış-veriş yapılan yerler .Çarşı-Pazar.

Gülşeninden geçse bir takrib ile tâ haşr olur

Çarsû-yı gül-furûşânın megen sehbenderi

S.24-K.4-B.13

Çarsû vü câmi'-ü hân-ü imâret medrese

Çeşme-sâr-ı pâk cümle bî-bedel hayr-u sevâb

S.189-T.32-B.1

Bu mevki'-ı çarsû vü mecma'-ı nâs olmağın bunda

Kemâl-i mertebe muhtâc idi bir çeşm-i zibâ

S.190-T.33-B.13

Zîhi nev çarsû-yı pâk-i İbrahim Paşa kim

Kemâl-i sûd ile hân-ı Halile gıpta-fermâdır

S.199-T.38-B.1

Nedir ol çarsû-yı pür enver

Anda râyic meta'-ı fazl-u hüner

S.257-M.11-B.1

ÇEH: Kuyu manasına gelir.Beyitte ise büyücülerin uğrak yeri olan Babil kuyusundan söz edilmektedir.

Gamze-i fettânını koydun ki yıktı alemini

Bahse dalmışken ceh-i Bâbü'l'de cadûlarla sen

S.321-M.XC9-B.2

ÇEMEN: Çimen, küçük otlar.

Düşse feyz-i nazâr-ı âyine-i fulâda

Jeng-i sad-salesi bir demde olur taze çemen

S.5-K.1-B.12

İsrese feyz-i ebr-i bahâr-ı mürüvveti

Bir çûb-ı huşke cünbüş-ü serv-i çeman verir

S.17- K.3-B.8

Edip bayrak ferâz-ı nîzede pîçide şehbâlin
Gûşâd etti perin kumri ser-i serv-i çeman

S.27-K.5-B.9

Dokunsa çeşmi eğer jeng-beste mi'ata
Yeşil cemân gibi neşv-ü nemâ bulur jengâr

S.44-K.8-B.9

Ayağı donmadı mı cûyun evvela baştan
Ya düşmedi mi çenârın eli cemende meğer

S.57-K.11-B.4

Kanı cemendeki germiyyet-i tarâb şimdi
Acep ne halde bülbül dedikleri kaşmer

S.57-K.11-B.6

Açılmaz oldu cemenlerde çeşm-i şehlâsı
Değirdi nergise de çeşm-i rüzgar nazar

S.58-K11.B.3

Bir şekl ile geldin ki gelir maşrıka hurşid
Yahud ki seher-geh cemen bâd-ı vezânı

S.103-K.23-B.2

Ey gönül sahn-ı cemende leb-i deryâ faslın
Bir sanemle edeğör kâm alasin dünyadan
Yoksa bir dişleri dür kaameti serv olmayıcak
Ne biter sahn-ı cemenden ne çıkar deryâdan

S.146-T.10

Bülbül ağırlık etse nola nakd-i şebne-m

Ebkâr-i gonca hayli cemenli çeyizlidir

S.271-M.14-B.4

Geçmez yolundan öpmeyicek nakş-i pâyin

Üftâden ey nihâl-i cemen yollu izlidir

S.271-G.14-B.5

Yine çü rûd cemenlerde cüst-u cûmuz var

O servin öpmeğe ayağın arzumuz var

S.289-G.XL4-B.1

Vakt-i gül-geşt-i ceman seyr-i kenâr eyyâmdır

Lâle faslı iyd hengâmı behâr eyyâmıdır

S.363-Ş.5-D.1

Erişti nev-bahar eyyâmı açıldı gül-ü gülşen

Çerâğân vakti geldi lâle-zârın didesi rûşen

Cemenler döndü rûy-ı yâre reng-i lâle vü gülden

Çerâğân vakti geldi lâle-zârın didesi rûşen

S.273-Ş.17-D.2

Şuhsun neyleyim ammâ ki yalan söylersin

Her zaman böyle Nedimâyı firib eylersin

Hamdır meyve-i valsım sana olmaz dersin

Olsun ey taze nihâl-i cemen-i can olsun

S.375-Ş.19-D.3

ÇEMEN-ZAR: Çimenlik manasına gelir. Çemenista ,çemen-ara kelimeleri de aynı manaya gelir .

Ne bilür perveriş-i ebr-i bahar-ı feyzin

Gül-i vasfın çemen-ârâ- yi bahar eylemeyen

S.8-K.1-B.6

Seyfidir bârika-i hırmen-i aşûb-u fiten

Kalemi ebr-i bahâr-ı çemenistân-ı meram

S.49-K.9.B.5

Nesîm-i hulku vezân olsa bir çemen-ârâ

Edib turâbını reşk-i şemâme-i anber

S.60.K.11-B.2

Turfa sihretmiş zemîn-i ârız-ı gül-fâmına

Bir çemen-zâr eylemiş peyda rek-i firûzeden

S.323-M.C.2-B.2

ÇEŞME: Genellikle sultan veya sadrazamların yaptığı çeşmelere tarih düşürül mütür

Şehen-şeh devletinde ol vezîr-i âsmân-mesned

Yapıp bu çeşm-i pâki güzel hayr eyledi hakkaa

S.255-T.4-B.4

Nedimâ böyle tahrîr eyledi târih-i itmâmın

Bu dil-cû çeşmeyi yaptı kapudan Mustafa Paşa

S.155.T.4-B.6

Cümleden biri bu zibâ çeşmeyi çerh-i dâni

Nice dem gözden misâl-i eşk teb'id eyledi

S.157-.T.7-B.8

Buldurup şimdi suyun ikbâl-ü devletle tamam

Ferr-ü tabı çeşme-i hurşidi taklid eyledi

S.158.-T.7-B.10

Zîhi ser-çeşme-i dil- cûy-ı pâk-i ruh-perver kim

Anın reşkiyle ateşdir derûn-ı âb-ı hayvânın

S.184-T.28-B.1

Bu âb-ü tâbını gördükçe anın derd-i hasretle

Gözünden ab akar ser-çeşme-i mihr-i drahşânın

S.185-T.28-B.3

Çarsû vü câmi'-uü hân-ü imâret-ü medrese

Çeşme-sâr-ı pâk cümle bî- bedel hayr-u sevab

S.189.T.32-B.1

O hakan-ı kerim-üş-şân ki dest-i lûtf-u ihsânı

Misâl-i çeşme-i hurşid mülkü etmede ihyâ

S.190.T.33-B.1

Bu dil-cû çeşme-i pâkize tarhı eyledi bünyâd

Ne zibâ eyledi cûd-ü himem kaanunu icrâ

S.190-T.33-B.12

Beyân etti Nedima gayr-ı menkût ile tarihin

Bu ra'na çeşme-i pür nûru yaptırdı Beşir Ağâ

S.191-T.33-B.3

Habbezâ ser-çeşme-i dil -cû ki bahşetmektedir

Lûlesi leb-teşnegâna şerbet-i kand-i nebât

S.200-T.39-B..8

Suyu başından edip icra o hakaan-ı kerim

Ehl-i devlet ol sudan çok çeşme peydâ eyledi

S.203-T.XL1-B.3

Başkadın hazretleri dahi bu zibâ çeşmeyi

Kendi malıyla yapıp bir hayr-ı vâlâ eyledi

S.203-T.XL1-B.5

Pek mualla çeşme-sârı-ı bî-adil oldu hele

Tarhını üstâd hakka kim dil-ârâ eyledi

S.203.-T.XL1-B.7

Cesmenin bânisinin dahi kıla ömrün füzûn

Kim hulûs-i kalb ile bu hayrı inşâ eyledi

S.203-T.XL1-B.9

Söyledi tarih-i itmâmın anın kilik-i Nedim :

Başkadın bu çeşme-i vâlâyı icra eyledi

S.203.T.XL1-B.10

Turâb-i kabrine merhûmenin ikrâm için yaptı

Reh-i Hak'ta diyâr-ı Üsküdar'a çeşme-i pür ab

S.211-T.XL5-B.7

Zebân-ı pâki daim çeşme-i âb-ı hayat âsâ

Fezâ-yı mekrûmette ruh-bahş-ı teşne-gân olsun

S.217-T.XL9-B.4

Bu zibî çeşme-sârı eyledi ihyâ ki şâyândır

Denirse âbı cism-i teşneye ruh-ı revân olsun

S.217-T.XI9-B.5

Zebân-ı pâki daim çeşme-i âb-ı hayât âsâ

Fezâ-yı makrûmette ruh-bahş-ı teşnegân olsun

S.217-T.XL9-B.4

Bu zibâ çeşme-sârı eyledi ihyâ ki şâyândır

Denirse âbı cism-i teşneye ruh-ı revân olsun

S.217-TXL9-B.5

Pes ol destûr-ı zî-şân eyledi on çeşme-sâr icrâ

Ki her birinin âbı sime benzer hüsn-ü simâda

S.218-T.L-B.3

Kırk çeşme gibi bu şehri hele

Eyledi çeşmeleri âbâdan

S.222-T.L3-B.3

Bî bedel dedi bu târihi Nedim

Ceşme-i pâkî Hatice Sultan

S.222-T.L3-B.6

Cûdu icrâ eyleyip bu çeşme-i pâkizeyi

Eyledi leb-teşnegâna feyz-i sad birr-u nevâl

S.232-T.L8-B.3

Habbezâ ser-çeşme-i pür ferr-ü tâb-ü bi-nazîr

Kim temâşası gönüllerde komaz gird-i melâl

S.232-T.L8-B.4

ÇIBIKLI (ÇUBUKLU):İstanbul'da Avrupa yakasında bulunan bir semttir

Cıbıklı Göksu sâir gûşe gûşe menziletler hep

Zamân-ı devletinde her biri oldu cihân-pirâ

S.220-T.L2-B.1

ÇİN:Doğu Asya'da yer alan bir ülkedir.Şu an dünyanın en kalabalık nüfuslu

ülkesidir

Pâyine rihte yüz şerm ile sad âb-ı hayât

Her ser-i mûyuna âvihte bin Cin-u Hutun

S.3-K.1-B.6

Emel gül-zârını hem- hâlet-i dibâ-yı Cin etti

Olup zîrinde dest-i cûdu ebr-i nev bahâr-âsâ

S.177-T.22-B.4

Yelerek Cin-i seherden geliyor bâd-ı nesîm

Gaaliba zülfü elinden edecektir şekvâ

S.266-G.5-B.2

Çoktan giderdi Cin'e yâhûd Zengibâr'a dek

Zaptetmeseydi hâtır-ı müştâkı zülf-ü hât

S.295-G.L3-B.3

Dımâg-ı canı reşk-i bender-i Cin eyledi cânâ

Şemîm-i giysûvânın Genc-i Bâd-âvermidir bilmem

S.314-G.35-B.5

Lahzâ geçmez kim beyân-ı nazm-ı şevkından Nedim

Mülk-i isti'dât reşk-i Deylem-ü Cin olmaya

S.331-G.C16-B.7

ÇÖL:Çorak yer, bitkisiz toprak.

Hakıykatte bu Hâtem-çölde bir beğdir ki ol yerler

Kemâl-i kaht ile ma'rûftur bi nân-ü nimettir

S.65-K.12-B.4

DAĞ:

Serde bir dağ yakıp nâmını hurşid kodu

İ'tirâf etti sana aczini gerdûn-ii kühen

S.7-K.1-B.10

Dağda sayd-i gazâl etmeğe hasret mi çeker

Hânede gözleri âhûsun eden âmâde

S.339-G.C25-B.2

Hasretinle gül-i ter şerhâ çeker pehlûye

Şâh-ı **dağ** gül yakar şevkm ile bâzûyu

S.341-G.C38-B.1

Gel hele bir kerrecik seyret göze olmaz yasağ

Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim **dağ** üstü bağ

Çar-bâğ-ı Isfâhan'ı eylemiştir **dağ dağ**

Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim **dağ** üstü bağ

S.365-Ş.7-D.1

Yakıp fûrûğ-ı rûhu taze **dağ dağımıza**

Kul oğlu dil-beri ateş kodu ocağımıza

S390-B.4

DEBİSTAN: Farsça bir kelime olup okul mektep manalarına gelir.

Bu bahs-i pâki **debistân-ı** fazl-ü dânişte

Bu suret ile ki takrîr eder ül-il ebsâr

S.45-K.8-B.10

Tamam olmaz gönül ışk içre geşt-i kûy-i cânânsız

Alır tahsîl-i nâkıs tıfl-ı hud-kâmın **debistânsız**

S.292-M.XL9-B.1

DERYA:Deniz manasında kullanılır.

Sensin o cihân-bahş ki imdâdın olursa

Dervâlara sermâye verir mûr-ı muhakkâr

S.108-K.26-B.7

Kûh-u dervâ iki canibden derâgûş eylemiş

Sanki dervâ dâyesi kühsâr ise lalasıdır

S.116-K.30-B.7

Hemân ol demde ol kûh-ı girân-ı âlem-i heyca

Revân oldu misâl-i âb dervâyâ salâbetle

S.166-T.15-B.4

Nesîm-i hulk-ı pâkî rûy-ı dervâda vezân olsa

Gül-i ra'na biterdi şâh-ı mercândan bün-i yemde

S.172-T.19-B.3

Olur mu muztaîb dervâ-dilân mevc-i havâdisle

Zarar gelmez rûh-ı deryâyâ siyli-i şinâreden

S.320- G.XC7-B.4

DİVAN-HANE : Padişahların tahtlarının bulunduğu yer, divan evi.

Hurşîd-i zâtın eyleye reşk-i felek müdâm

Divân-hâne-i şerefin sadr-ı rifâtin

S.142-T.1-B.11

Kıldı divân-hâneyi teşrîf

Ba'dehû ol hidiv-i mülk-i ârâ

S.225-T.L5-B.4

Nâ-sezâ idi kim kala virân

Öyle divân-hâne-i vâlâ

S.225-T.L5-B.7

Cûd-ı Sultân Ahmed-i Gâzî

Yaptı divân-hânevi hala

S.226-T.L5-B.13

Otursa kürsî-i divâna yer vermez Nerimân'a

Nîgeh-dârân-ı divân-hâne seng-i nerdibân üzre

S.29-K.5-B.2

DÜKKAN: Yiyecek ve içeceklerin satıldığı yerlerdir.

Sûk-ı isti'dâta şehri-âyin edip yârân-ı nazm

Ettiler gül-rizler âvize dükkân üstüne

S.11-K.2-B.1

Zevk-u şâdi satılır şimdi bedestânlarda

Şimdi hep şevk metâdır olan ziyb-u dükkân

S.162-T.11-B.11

ERDEBİL: Irak'a bağlı bir yerdir

Şîrvân-ü Erdebil-ü dahi İran-u Irak

Dehr her birini taht-ı şehriyârân eyledi

S.131-K.36-B.4

FAS: Kuzey Afrika'da yer alan Müslüman bir devlet.

Zülf-ü külâhı verdi hâlel Mağrib-u Fes

Çeşm-i kebuûu saldı akın mülk-i Çerkese

S.242-M.C31-B.1

FEYZ-ABAD : Kağıthane'deki köşklere biridir.

Gâhi Feyz'âbâd'a doğru azmedip eyle sâfâ

Âsâf'âbâd'a gelip gâhî salın ey mehlikân
Gel hele gör sahn-ı Sad'âbâd'a hiç olmaz behâ
İyddir çık naz ile seyrâna kurban olduğum

S.373-Ş.16-D.3

FRENGİSTAN: Fransızlara verilen isimdir.

Şöyle gerd olmuş Fengistân birikmiş bir yere
Sonra gelmiş gûşe-i ebrûda hâl olmuş sana

S.264-G.2-B.3

GÖKSU :

Çıbıklı Göksu sair gûşe gûşe menziletler hep
Zamân-ı devletinde her biri oldu cihân-pirâ

S.220-T.L2-B.1

Ey şûh Nedimâ ile bir seyrin işittik
Tenhaca varıp Göksu'ya işret var içinde

S.338-M.C23-B.4

GÜLİSTAN Gül bahçesi manasına gelir .Divanlarda en çok geçen kelimedir.

Nazm-ı rengindir gül-i rûy-ı sebed bu meclise
Şimdi divânlar mey-i humdur gülistân üstüne

S.10-K.2-B..5

Gâhi ki cûş-i ma'ni-i rengin-i midhatin
Deşt-i hayâle ziyb-i gül-ü gülsitân verir

S.18-K.3-B.12

Tab'im o bağbân-ı girân-dest-i mâyedir

Kim bir gül istesem bana bir gülistân verir

S.19-K.3-B.9

Olunca ol kıranın devri âhır her gece tâ subh

Yağar şebnem yerine necm-i rahşân gül-sitân üzre

S.29-K.5-B.8

Serâpâ-yı cihân ı şöyle tezyin etti eltâfin

Ki etmez böyle tezyîn nev-bahârân gülistân

S.53-K.10-B.11

Görüp bu hali gülistânda dondu cedvel-i âb

Bahara dek duramaz korkarım kenar çizer

S.58-K.11-B.4

Ebr-i cûdunda var ol feyz ki reşkinden anın

Gül olup küre-i haddâd gülistâna gelir .

S.67-K.13-B.9

Cemrele her sene ta birbirinin ardınca

Nev-bahar erdiği müjdeyle gülistâna gelir

S.69-K.13-B.10

Düşerse pertev-i ikbâli bir gülistâna

Dür-i yetim ola ceybinde goncenin şebnem

S.98-K.21-B.9

Şöyle pür ziyb eyledin bu bezmi kim ancak eder

Gülistân bezmin kudû-u hurrem-i fasl-ı bahâr

S.112-K.28-B.3

Din-ü devlet hidmetinde bezl edip makdûrunu

Mülkünü ziynet ile reşk-i gülistân eyledi

S.131-K.35-B.10

Unutturdu bana serv-i revânı dün gülistânda

Efendim bir uzun boylu yeşil atlaslı âfet

S.149.T.22-B.3

Zîhi kasr-ı müselleme habbezâ nev-mesned-i hurrem

Bahar ammâ ki her dem gül-sitân ammâ ki pâ-ber câ

S.175-T.20-B.2

Gülistân gibi mülkü eyledi hâşâktan tathîr

Edip ebr-i bahar-ı re'feti seylin cihân-peymâ

S.192-T.34-B.2

Şehâb-ı şâdmânî öyle sir-âb etti dünyayı

Ki diller sineler yekser gülistân oldu bir günde

S.204-T.XL2-B.2

Biribirin etmiş çü hûbân kinâr

Gülistân-ü büstân-ü bâğ-u behâr

S.255-M.10-B.3

Kılıp sâhibin daima ber-karar

Gülistânın eyle hemîşe bahar

S.257-M.10-B.7

Çünkü bülbülsün gönül bir gül-sitân lazım sana

Çünkü dil koymuşlar adın dil-sitân lazım sana

S.265-G.4-B.1

Gülistân görmedik gül kokmadık amma ruhun meyden

Gül-ender gül gülistân-der gülistân olduğun gördük

S.299-G.L8-B.3

Hüsnünü seyreleyim de gördüğüm yer ol gülü

Gül-sitân olmazsa hammâm olsa da ma'ni değil

S.308-G.L24-B..3

Şevk ile meyletmede diller gülistân seyrine

İzz-u nâz-ı gül niyâz –ı andelibân seyrine

Şâh-ı alem dahi gelmez mi çerâğân seyrine

Lâle faslı iyd hengâmı behâr eyyâmıdır

S.364-Ş.5-D.2

Aceb reşkeyledi tab'ım nevâ-yı andelibâne

Olur mu bülbül olsak biz dahi bir ver-i handâne

Açıldı lâeler güller güzeller çıktı seyrâna

Açısak biz de birkaç gonc-leblerle gülistâne

S.379-Ş.25-D.1

Can-fezâ turra-i hûbân gibi zülf-i sünbül

Dil-gûşâ nazm-ı Nedimâ gibi ruhsâre-i gül

Dün gülistânda işittim ki der idi bülbül

Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâğân geldi

S.382-Ş.29-D.5

Çü ebr-i nev-behârı sâye-endâz olmada bî-şek

Gülistân-ı cemâl-i dil-rubâ sünbül- hevâdır hep

S.388-B.2

Işk bir sînede kim tarh-ı gülistân eyler

Dağını gül elîfin serv-i hırâmân eyler

S.388-B.3

GÜLŞEN: Gül bahçesi manasına gelir.Divan edebiyatında en çok kullanılan kelimelerden biridir.

Cephesi gülşen-i İslâma fûruzende-i din

Bâğ-ı bed-hâhına şemir-i hilâl-i behmen

S.6-K.1-B.7

O verir âb-ı hayât içre per-i-zâde makam

Bu eder sath-ı hevâ üstüne tarh-ı gülşen

S.7-K.1-B.2

Re'fetinden perveriş-yâb olsa bir gülşen biter

Lâle-veş hâkinde feyz-i reng-i tâb-ı dilberi

S.24-K.4-B.11

Gülşeninden geçse bir takrîb ile tâ haşr olur

Çarsû-yı gül-fürûşânın meges şebbenderi

S.24-K.4-B.13

Şitânın ettiği bîdâdı mülk-i gülşende

Efendi binde birin söylesem dolar defter

S.57-K.11-B.2

Her sözüm gülşen-i ma'naya gönül bezminden

Gül gibi renkli nergis gibi mestâne gelir

S.69-K.13-B.5

Müdam ey lâle-i hâtır-güşâ dûr olma gülşenden

Seninle neş'e tahsil eylerim câm-ı şarâbımsın

S.75-K.15-B.7

Bugün gülşende gördüm kim oturmuş padişah-ı gül

Durup hidmette bülbül derki şâh-ı kâm-yâbımsın

S.76-K.15-B.1

Hoş geldin eyâ bâis-i ârâyîş-i âlem

Ey lutfu kerem gölşenin lâle zamanı

S.103-K.23-B.1

Gölşen-i devletinin bağçe-i haşmetinin

Tâze bir lâle-i nâzendesi Sultan N'oman

S.162-T.11-B.6

Cihanda gölşen i her dem bahar olur mu derlerse

Eder cüfti budur ancak deyü ebrû ile imâ

S.176-T.21-B.1

Bahâra dahi doksan gün var ammâ kim bi hamdillâh

Meserret gölşen-i fasl-ı bahârân oldu bir günde

S.204-T.XL2-B.4

Cenâb-ı Hazret-i Feyyâz-ı mutlak nahl-i ikbâlin

Edelden yümn-ü devletle tırâz-ı gölşen-i dünya

S.206-T.XL3-B.9

Münakkaş kasrlar kâşânelerle zeyn olup güyâ

Anın her gûşesi bir gülşen-i hüsn-ü behâ oldu

S.209-T.XL4-B.4

Beni aldı hayret bu gölşen nedir

Bu ziybende ma'şuk-u pür fen nedir

S.254-M.10-B.2

Oldu murgaan ile ezhâr-ı çemen hem- sohbet

Sahn-ı gölşende zuhûr etse nola vâ-veylâ

S.266-G.5-B.3

Hâr isem de gölşen-i hüsnünde hârım ben hele

Hâk isemde bâri hâk-i râh-ı müşk-efşânın

S.315-G.L36-B.3

Temaşa eyleyelden gülsen-i hüsn-i dil ârâsın

Nedimâ çeşm-i ter hayretle döndü cûy-ı tasvire

S.334-G.C17-B.6

Sünbül aşufte olur hâb-ı perşânından

Nerkis-i mesti ki gülsende vara uykûya

S.341.G.C28-B.5

Sâye-i adlinde ey şâhenşeh-i âli-nijâd

Hamd-u şükr olsun ki âlem ser-teser mesrûr-ü şâd

Sahn-ı gülsen dahi teşrîfinle olsun ber-murâd

Lâle faslı iyd hengâmı behâr eyyâmıdır

S.364-Ş.5-D.4

Bülbüllerin ister seni ey gonce-dehen gel

Gül gittiğini anmıyalım gülsene sen gel

Pâmâl-i şitâ olmadan iklim-i çemen gel

Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

S.366-Ş.8-D.2

Erişti nev-bahâr eyyâmı açıldı gül-ü gülsen

Çerâğan vakti geldi lâle-zârın didesi rûşen

Çemenler döndü rûy-ı yâre reng-i lâe vü gülden

Çerâğan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

S.373-Ş.17-D.1

Giymiş ol rûh-ı musavver kırmızı canfes kabâ

Lâle-veş gördüm seher açıldı gülsenden yana

Cism-i pâkine münâsip gelse olurdu sezâ
Reng-i güliden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce dehen
S.376-Ş.21-MÜSD.5

Yine bezm-i çemene lâle fîrûzân geldi
Müjdeler gülsene kim vakt-i çerâğan geldi
Bülbül âşuftelenip bezme gazel-hân geldi
Müjdeler gülsene kim vakt-i çerâğan geldi
S.382-Ş.29-D.1

GÜLZÂR:Gül bahçesi manasına gelir.

Semiyy-i cedd-i Rasûl-i Hudâ ki lutfundan
Cihanda âteş-i endûh-u gam olur gül-zâr
S.44-K.8-B.3

O denlû lûtf-u kerem gördü hazretinden kim
O lûtfu görmedi ebr-i bahardan gül-zâr
S.46-K.8-B.2

İnsâf değildir anı dünyaya değışmek
Gülzârların cenette teşbih hatâdır
S.89-K.18-B.6

Bu gül-zârı kıldı o sadr-ı dilîr
Cihân içre zâtı gibi bî-nazîr
S.257-M.8-B.1

Bu gül-zârı nev kilik-i inşâsıdır
Benefşe o nişanın imzâsıdır.

S.257-M.8-B.4

İlâhi be-hakk-ı behişt-i berîn

Bu gül-zârı eyle hazândan emîn

S.257-M.10-B.6

Yârsiz gül-zârı seyr-i nişterdir çeşmime

Yâr ile olunca Okmeydânıdır semm-ül hıyât

S.296-G.L4-B.5

Kilk-i ayyârın acep nâ-refte râh açtı Nedîm

Hâne-i endişeden gül-zâr-ı isti'dâta dek

S.302.M.L13-B.5

Eyâ gül-zâr-ı hüsn-ü behcetn nahl-i ser-efrâzı

Kim üstâd etti fenn-i işvede ol çeşm-i tennâzı

Kim öğretti sana cânâ bu denlü şive vü nâzı

Ki dâim böyle nâz ile güler nâz ile söylersin

S.368-M.10-B.2

Bu demler mevsim-i zevk-u neşât-ü şâdmânidir

Bu asrın her her günü güyâ ki eyyâm-ı cüvânidir

Çıkıp gül-zâra handân olmanın şimdi zamânidir

Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

S.370-Ş.12-B.1

Gelir deyü cihânın şehriyârı bezm-i gül-zâre

Temaşa etmek için yâsemenler çıktı divâre

Tebessümle dedi gül-gonce gûş-i bûlbûl-i zâre

Çerâğan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

S.374-Ş.17-D.1

HAC YOLLARI: Hacıların Hacca gittikleri yol.

Hac yollarında meşâle-i karban gibi

Erbâb-ı ısk içinde nümâyânsın gönül

S.309-M.L25-B.6

HADİKA : Bahçe manasına gelir. Naz bahçesi manasında kullanılmıştır.

İşitti çünkü sözüm ol gül-i **hadîka**-i nâz

Derûn-i sineden ah eyleyip çü bülbül-i zâr

S.42-K.8-B.10

HAMAM:

Hamâme veş hârem-i kûyuna tavafta dil

Dirıyg bizden o âh-nigeh remîde henüz

Günûde çeşmine bîm-i gamze sabr-şiken

Cihân kırılmada şemşîr n-keşîde henüz

S.146-T. 9-D.1

Hele **hammâmını** bir vech ile tavsîf edemem

Görmeden gitti cihândan anı Çemşîd eyvah

S.170-T.18-B.12

Ba husûsâ böyle **hammâm**-ı münevver kim anın

Rûşenâ her mermer-i misâl-i mâh-tâb

S.189-T.32-B.2

Husûsa Muşkara şehrin edip ma'muru âbâdan

Bu **hammâm**-ı latîf ol şehre verdi ziyb-u fer hakkaa

S.233-T.L9-B.5

Ana bir hasta adem girse derdinden bulur sıhhât

Değil **hammâm** bu dâr-üş-şifâ-yı feyzdir güyâ

S.233-T.L9-B.7

Gelip bir şevk vasfından Nedim'e dedi târihin

Bu nev hammâm İbrahim Paşa eyledi

S.23-T.L9-B.8

Bir soğuk yerdir ol bakılsa eğer

Liyk hammâm veşe giren teler

S.259-M.12-B.2

Hüsnünü seyreyleyim de gördüğüm yer ol gülü değil

Gül-sitân olmazsa hammâm olsa dama'ni değil

S.308-M.L24-B.3

HANE.Ev manasında kullanılmıştır bazen de gönül evi manasında kullanılmıştır.

Oldu mi'mâr-ı hüner şâhid-i endîşem için

Böyle bir hâne-i âymeye bünyâd-feken

S.3-K.1-B.4

Halvet-i sâfi-zâmirân hâne-i âyinedir

Siklet olmaz gelse de mihmân mihmân üstüne

S.12-K.2-B.1

Kesâdı yok hele kış günleri akaar-ı gamın

Harâb hâneler akmazsa da hele damlar

S.58-K.11-B.6

Hudâ beyti ile hâne-i Mahbûb-ı zî-şânı

Ola hem-pâye vü hem-sâye hakaa kim isâbettir

S.63-K.12-B.6

Ey gönül duht-ı rezî almak ise maksûdun

Hele bir kerre de var hâne-i hammârada gör

Taze şâh üzre açılmış gülü seyrettin ise

Bir de gel câmı hele dest-i kadeh-kârda gör

S.146-T.11-D.1

Buyrdu ki tâ ebn-i sebîli kılmağa tefîh

Bedestânın yerine ola bir hân-ı bülend inşâ

S.178-T.22-B.7

Hakıykât reh-güzâr üzre olan büldân-ı etrâfa

Bedestândan ziyâde hân yapılmak elyâk-u ahrâ

S.178-T.22-B.8

Husûsa böyle hân ı bî-bedel kim dil-gûşâlıkta

Anın her suffâsı güyâ ki bir kasr-ı müstesnâ

S.178-T.22-B.8

Çarsû vü câmi'-ü hân ü imâret medrese

Çeşme-sâr-ı pâk cümle bi-bedel hayr-u sevâb

S.189-T.32-B.1

Hâne-i âyinede Leyla'yı çoktur seyreden

Sen gönül Mecnân'u seyret hâne-i zincirde

S328-M.C12-B.6

HÂRUT-SİTÂN :Hârut ve Mârut adlı iki meleğin cezalandırıldığı yerdir .

Çâh-ı Babül diye de adlandırılır

Safha bir lahzada Hârut-sitân oldu yine

Turfa efsûn okudu bu kalem-i câd-u fen

S.3-K.1-B.3

HAREM . Özel ve hususi yerlerdir .Ev içi, padişah sarayları buna dahşil olan

yerlerdir

Hamâme veş harem-i kûyunu tavafta dil

Dirıyg bizden o ûhû-nıgeh remîde henüz
Günûde çeşmi yine bîm-i gamze sabr-şiken
Cihân kırılmada şemşîr nâ-keşîde henüz

S.146-T.9-D.1

HATAY: Ülkemiz sınırları içinde yer alan ve güneyde bulunan şehirlerimizden
biridir.

Limoni Hıtâvide o pistâna nigâh et
Hiç böyle celi-s-şa'saa nârene bulunmaz

S. 290-T.XL6-B.1

HAVZ:Padişah saraylarındaki havuzlara değinmektedir

Havzdan kevser-i pâkizeyi nûşeyelyeyim
Kasrdan bûy-i cinânı edeyim iştîmâm

S.48-T.9-B.9

Sonra havzın öte yanına çıkıp zevrâktan
Bir dıraht altına feş eyleyeyim bir ihrâm

S.48-T.9-B.13

Ya bu havz-ı musaffâ kaşısında kasr-ı zibnın
Tutar âyine bir mahbûb-ı ra'na pîşine güyâ

S.193-T.34-B.12

Temâşâ kıl şu havzın vûs'atin bak kim bu kasr-ı nev
Muhr olmuştur iki canîbinden bahr ile güyâ

S208-T.XL3-B.1

Andırır Kasr-ı Cinân'ı bu dil-i nâ-şâdâ
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a
Düşürür kevseri ol havz-ı ol havz-ı dil-ârâ yâdâ

Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd 'a

S.378-M.25-D.1

HEFT-HÂN : İran mitolojisiinde Rüstem'in devlerle,ordularla savaşıarak geçtiği
yedi konaktır .

Haakka garîb rezm-i Tehemten-pesend

Her rûzu yâd-ı ma'reke-i Heft-hân verir

S.175-T.15-B.4

HİNDİSTAN : Doğu Asya'da bulunan ve eskiden Osmanlı'ya bir ülkedir.

Padişâhım iki şâirdir nazma revâc veren

Mezbûm-ı Hind'de Örfî Acemde Enverî

S.25-T.4-B.2

Zîhi o kuvvet-i bâzû ki Hind-i garbîden

Zemîne tesseğger nzesin halinde çü mâr

S.44-K.8-B.11

Çıkıp o demde ser-i nize Hind-i şarkîden

Ederdi sadme-i yelmânı pâ-yi râ-yi figâr

S.44-T.4-B.12

Nâvek-i perrânın olsa nola ser-germ-i şitsb

Nâme-berdir râ-yı Hind'in sîne-i uryânına

S.84-K.18-B.12

HUTEN :Doğu Türkistan'da bir ülkedir ki âhûlarıyla meşhurdur

Pâyine rihte yüz şerm ile sad âb-ı hayât

Her ser-i mûyuna âvihte bin Çin u Huten

S.3-T.1-B.3

HURREM-ÂBÂD : Kağıthane'de Alibey köy civarında yapılmış olan köşk .

.Hurrem-âbâd'a varınca gideyim zevrâk

Bî kusûr eyliyeyim seyr-i kusûru itmâm

S.48-K.9-B.11

Hurrem-âbâd'a karîb olduğıçün Cesr-i Surûr

Etmede hürrem-ü mesrûr dil-i nâlânı

S.79-K.16-B.10

IRAK: Ülkemize güney doğusundan komşu olan ve bir zamanlar Osmanlı toprağı olan komşu ülkelerden biridir.

Şîrvân ü Erdebil-ü dahi İran-u Irak

Dehr her birini taht-ı şehriyârân eyledi

S.131-K.36-B.4

Nihâvend-ü Irak âhengi oldu bâiş-i şâdi

Bu günden sonra nevbet geldi bir fasl-ı Sfâhan'e

S.135-K.37-B.8

Deste yine o nây-ı Irakıvı al Nedim

Gitsin nev-yı nazm-ı nevin Isfâhan'a dek

S.301-M.L10-B.6

ISFAHAN: İran'da bir şehir ismidir. Daha çok sürmeleri ile tanınan bir yerdir

Hâk-i pâyinden varıp bâd-ı Sürmesin gerd-i kesâd

Asâ Sifâhan sabâ tarh eylemiş üstüne

S.12-K.2-B.10

Adûlar rûtbe-i ikbâlini bir hoşça farketsin

Cila versin çekip çeşmânına kühl-i Sifâhan'ı

S.54-K.10-B.5

Ta Cihân-âbâd'a vardı Isfâhan mülkûn geçip

Rum'dan pervâz eden nazm-ı terim ankaa gibi

S.73-K.14-B.4

Ya Sâib görmüş olsa Çar-bâğ-ı İsfâhan vasfın

Ne güne rahne-i divârâ eylerdi nihân âyâ

S.220-T.L2-B.10

Senin hâk-i derindir İsfâhanı sürme âlemde

Kör olsun işidip derd-i hasedle İsfâhan'da şâh

S.250-T.BENT

Dest yine o nây-ı Irakıyyi al Nedim

Gitsin nevâ-yı nazm-ı nevîn İsfâhan'a dek

S.300-M.L10-B.6

İBÂDET-GÂH:: İbadet yeri .

Taâlallâh zîhi vâlâ ibâdet-gâhı rûşen kim

İçinden berkurûâr envâr-ı rahmet pertv-i î mân

S.184-T.27-B.6

İMÂRET: Bina , yapı. Osmanlı döneminde ; mektep çocuklarıyla medrese talebelerinin günlük gıda ve ihtiyaçlarını karşılayan müesseselere denilir

İmâret yaptırıp bunda kemâl-i cûd-u re'fetle

Gürûh-iehl-i cu'-u fakre vakfetti nice emlâk

S.186-T.30-B.2

Çarsû vü câmi'-ü hân-ü imâret medrese

Çeşme-sârı pâk cümle bî-bedel hayr-u sevâb

S.189-T.32-B.1

İRAN Ülkemizin doğusunda yer alan komşu devletlerden biridir.

Lerze düşmüş savlet-i kâh-i vekârından tamâm

Arz-ı Nişabûr veş iklim-i İran üstüne

S.12-K.2-B.9

Cihânda vâdi-i âdâb-ı hizmet görmemiştir hiç

Derinde hidmete lâıyk görenler Şâh-ı İran'ı

S.54-K.10-B.4

Bu Rûm milletine olduğu gibi olasın

Bütün memâlik-i İran'a da ser--ü server

S.61-K.12-B.10

Mislinin geldiđi yok şimdiye dek sonra dahi

Zannım oldur ki ne İran'a ne Turan'a gelir

S.68-K.13-B.12

Nice ser-askeri var İrec-i Tûr emsâli

Zabtederler kimi İran'ı kimi Turan'ı

S.80-K.16-B.4

Huda hıfzeylesin zât-ı şerîfin sadr-ı dîvânda

Müsaahhar eylesin fermânına İran-u Turan'ı

S.94-K.19-B.7

Zîhi vâlâ hümâ-yı evc-pevâz-ı celâlet kim

Düşer bal açtığınca sâyesi İran-u Turan'a

S.133-K.37-B.2

O İskender-haşem kim eyledi teshir İran'ı

Cûyûş-ı satveti cûş eyleyip mânend-i deryâ

S.190-T.33-B.2

Eyledi irfazdan İran'ı ârî ser-teser

Kılınır câmi'leri içre cemaâtle sâlât

S.200-T.39-B.5

Fâtih-i İran şeh-i devrân ki cûd-ü ref'eti

Üsküdar âb-ı Şirîn işe ıgnâ eyledi

S.203-T.11-B.2

Şehenşâh-ı cihân hakaan-ı devrân fâtih-i İran

Eder medhûş-ü hayrân Rüstem-i fart-ı mehâbetle

S.212-T.XL6-B.4

Edip deryâ-yı sğrh İran-zemini hûn-ı düşmenden

Kızılbaşı gariyk-ı lücce-i hûn etti ser-tâ pâ

S.227-T.L6-B.4

Eyledi iklim-i İran'a sefer

Sebk-ı istilâ ile Afganiyân

S.229-T.L7-B.3

İSTANBUL: Osmanlı döneminde devletin başkenti idi.

Ve liykin bu mübârek iyd vakti eyleyip teşrf

Sitanbûl'un ferahla iyd her iyd oldu her yanı

S.55-K.10-B.6

Bak Sitanbûl'un şu Sa'd-âbâd'ı nev-bünyânına

Âdemin canlar katar âb-u hevâsı canına

S.82-K.17-B.1

Bir gazel tarheyleyim bâri ki kalsun yadigâr

Sahn-ı Sa'd-âbâd'da İstanbul'un hubânına

S.85-K.14-B.11

Bu şeh-i Stanbul ki bi-misl-u bahâdır

Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedâdır

S.89-K.18

Nâmı gibi olmuştur o hem Sa'd hem âbâd

İstanbul'a sermâye-i fahr olsa revâdır

S.90K.18-B.6

Stanbul'un evsâfını mümkün mi beyân hiç

Maksûd hemân Sadr-ı kerem-kârâ senâdır

S.90-K.19-B.8

Ki yâni bendene lutf-ı hitâb edip buyurdun kim

Gel ey bigâne- meşreb bi-vefâ İstanbul oğlanı

S.92-K.19-B.4

İYD-GÂH: Bayram yeri manasına gelir

Boyanmış gûyiyâ reng-i tebessümünden leb-i bâmı

Neşât-ı şevk ile dolmuş derûnu iyd-gâh âsâ

S.175-T.20-B.3

İREM (BAĞ-I İREM):Ad kavmi hükümdarlarından ,Şeddad'ın yaptırdığı

ve kendi devrinin en gösterişli bahçesidir .

Lutf-u mekârim hemdemin ikbâl-u şevket mahremin

Devrinde oldu âlemin her guûşesi bâğ-ı İrem

S.126-K.35-B.7

Sımaâ-ı haşmetinde âsmân meşgûl-ı hurd-ü bürd

İrem-gülşen serây-ı devletinde düzd-i berk-i sâz

S.168-T.17-B.3

KABE : Müslümanların ibadetlerini ifa ederken yöneldikleri yer, Allahın evi.

Nedir bu sürhi-i rû bezme varmadın çünkü

Ya Ka'be'den mi gelirsin bu şekl ile kâfer

S59-K11-B.4

Eder çün Ka'betullahı harâset ol şehi âlem

Anınçün daima te'yid eder her kârını Mevlâ

S.158-T.5-B.3

Takıp kemend boynuna döndürdü Ka'be'den

Çekti çevirdi zâhid-i zerrâkı zülf-i hât

S.295-G.L3-B.2

Dil gird-i gamsız olma revâmı ki Ka'be'nin

Ey hace yılda bir süpürürler gühârını

S.349-G.CXL4-B.2

KASR.: Köşk , saray gibi yerlere denilir .Özellikle Nedim şiirlerinde –ilerde görüleceği gibi –belli başlı saray ve kasrları işlemiştir.Bunlar Kasr-ı Cinan .Kasr-ı Neşat-abad gibi.

Havzdan kevser-i pâkizeyi nûşeyleyeyim

Kasrdan bûy-ı cinânı edeyim istismâm

S.48-K.9-B.9

Karar-gâhıdır ol kasr-ı asmân-mesned

Ki izz-u devlet ana oldu bâliş-u bister

S.59-K.11-B.11

Şehensâh-ı humâyun-pâye kim tâk-ı felek anın

Muhayyem-gâh-ı ıkbâlinde bir kasr-ı adâlettir

S.64-K.12-B.5

Bulup elbet öper pâyini her gün ıkbâl

Odada kasrda bulmaz ise divâna gelir

S.67-K.13-B.8

Söyle kim milk-i Sebâ'nın var mı bir pirâyesi

Kasr-ı zerrîn-tâk-ı Sa'd-âbâd-ı nev-peydâ gibi

S.71-K.14-B.6

Der anın âb-ı şadırvân-ı kasrına gül-i hurşîd

Sen ben sinem içre perverîş kıldım gül-âbımsın

S.77-K.15-B.5

Fekadan'dır adı üstünde olan kasrların

Ki ederler ikisi aleme nur-efşânî

S.79-K.16-B.9

Şüphesiz Nûşîrevân'ın tâc-ı başından düşer

Baksa tâk-ı ser-bülend-i kasr-ı izz-ü şânına

S.84-K.17-B.1

Mih-i nev-rûzun yüzü yoktur mukâbil olmağa

Kasrı divârındaki âyine-i rahşâna

S.87-K.17-B.2

Kühsârları bağları kasrları hep

Güyâ ki bütün şevk'-u târâb zevk-u safâdır

S.90-K.18-B.7

Anın her kasrı güyâ nev-ârûs-ı hüsn-ü behcettir

Ki olmuştur ana cûft-i müxehhep zer-feşân ebrû

S.159-T.7-B.5

Hele ben bildiğim bu resm-i pâki seyreden adem

Cihânda bir dahi kasr-ı Huvarnâk nâmın etmez yâd

S.162-T.9-B.7

Yek-be yek kasrları odaları suffâları

Hep nısâbında heman ede mübârek Allah

S.171-T.18-B.1

Taâlallah zîhi kasr-ı bülend-ü asmân-mesned

Ki lâyük subh-ı iyd olsa derinde perde-i zibâ

S.228-T.L6-B.1

Sanırsın tâk-ı Kisri kasr-ı Şîrîn'dir peder mâder

Ki anlardan tevellüd eylemiş bu tîfî nev-peydâ

S.228-T.L6-B.6

Oturmuş o kasr içre sadr-ı güzîn

Hidiv-i hüner-perver-i kâr-bîh

S.237-T.L6-B.6

Gezermiş kasrın etrafında yer yer tâze meh rûlar

Mukahhal gözlü Şîrîn sözlü Leyli yüzlü âhûlar

Heman alkış sadâsın andırmış çağlayan sular

Ederlermiş duasın padişâh-ı ma'dalet-kârın

S.367-Ş.4-D.3

KASR-I CİNAN: Alibey Köydeki köşklere biridir .

Yok bu dünyada hele Kasr-ı Cinân'ın misâli

Bilmezem var mı cinân içre dahi akrânı

S.79-K.16-B.4

Andırır Kasr-ı Cinân'ı bu dil-i nâ-şâdâ

Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

Düşürür kevseri ol havz-ı dil-ârâ yada

Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

S.378-Ş.24-D.1

KASR-I HUVARNAK: İstanbul'da bulunan köşklerden biridir.

Hele ben bildiğim bu resm-i paki seyreden âdem

Cihânda bir dahi kasr-ı Huvarnâk nâmın etmez yâd

S.160-T.9-B.7

KASR-I NEŞ'AT: Neşe ve meserret köşkü .Kağıthane'deki köşklerden biridir .

Pek güzel mevkiine düştü hele Kasr-ı Neş'at

Gerçi kendi küçük ammâ ki büyüktür şânı

S185-T.23-B.2

KEŞMİR: Himalaya dağlarının doğusunda bir ülkedir. Buranı mehtabı gayet parlaktır .Bu yüzden mehtabla anıldığı gibi ,Keşmiri diye adlandırılan güzellerle de anılır .

Bir hendesin ıtma' edmez hâsıl-ı Keşmir

Bir hasteye tımâr olamaz millet-i Özbek

S.196-T.38-B.13

Târ-u pûdu terk-i târ-ü pûd-ı hestidir anın

Şâl-i dervişi dokunmaz sevdiğim Keşmirde

S.329-M.C12-B.1

Dil-i hemçün ketân fersude etti bir siyeh-çerde

Ki ta'neyler beyâz-ı gerdni meh-tâb-ı Keşmir'de

S.334-M.C7-B.2

KIRIM: Karadeniz'in kuzeyinde bulunan ve Rusya'ya bağlı bir yerdir .

Var nice bendeleri Argûn-u Cengiz gibi

Biri ez cümle Kırım milkinin olmuş hânı

S.80-K.16-B.3

LALE-ZAR: Lale bahçesi manasında kullanılır .

Lâle-zârın da acayip şevkı var hasrettedir .

Ol da yüz sürmek diler Hünkârımı dâmânına

S.87-K.17-B.12

Erişti nev- bahar eyyâmı açıldı gül-ü gülşen

Çerâğân vakti geldi lâlâ-zârın dîdesi rûşen

Çemenler döndü rûy-ı yâre reng-iğ hâle vü gülden

Çerâğân vakri geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

S.373-KŞ.17-D.1

Açıldı dilberin ruhsârı gibi lâleler güller

Yakıştı zülf-i hûbân veş zemîne saçlı sünbüller

Neva-saz olmada olmada bin şevk ile aşûfte bûlbüller

Çerağân vakti geldi lale-zarın didesi tuşen

S.373-Ş.17-D.2

LEB-İ DERYA : Deniz kenarı manasına gelir.Beyitlerde genellikle saraylar ve köşklerin deniz kenarında olması bu mekanın kullanılmasında etkili olmuştur .

Bu saray ve köşkler İstanbul'da bulunmaktadır.

Ey bönül sahn-ı çemende leb-i deryâ faslın

B ir sanemle edeğör kâm alasın dünyadan

Yoksa bir dişleri dür kaameti serv olmayıcak

Ne biter sahn-ı çemenden nen çıkar deryâdan

S.146-T.10-D.1

Bu mısra'la Nedimâ bende tahrir ettti târihin

Leb-i dervâda pek oldu bu sâhil-hâne-i dil-cû

S159-T.8-B.9

MABET : İbadet yerlerine denilir. Bu beyit Paşakapısı yakınlarında Fatı-
ma Sultan camine tarih olarak düşürülmüştür .

O saat emredip bu ma'bed-i zibâyı yaptırdı
Ki olur tarh-ı matbuun temâşâ eyliyen hayran

S.184-T.27-B.5

MATEM-ABAD: Şair İbrahim Paşa'nın bir çeşmeyi yenilemesi üzerine
yazılmış bir beyittir. Bir matem yerini andıran bu çeşmenin tamir edilmesi ile Çem-
şid'in meclisi gibi canlandı

Yani İbrahim Paşa kim ferâ-yı âlemi

Matem'âbâd olmuş iken bezm-i Çemşid eyledi

S.157-T.7-B.3

MECLİS : İnsanların toplandığı, sohbet ettiği ya da sultanın bulunduğu yer.

Bu şeb bir âfetin ihrâmı ile mecliste

Çekilmiş idi bir iki piyâle-i ser-şâr

S.43-K.8-B.1

Tamâm neş'eler ettikte mihr gibi tulû'

Kınâr-ı meclise nakl oldu sohbet-i eş'âr

S.43-K.8-B.2

Gören ne vakt ki gerdişte çeşm-i gül-gûnun

Düşer hayâlîme mecliste devr sâğâr

S.59-K.11-B.5

Asmân meclisine gelse öpünce pâyin

Bir iki def'a cebin i ser-i dâmâna gelir

S.68-K.13-B.6

Vardım ol şevk ile bir meclis-i âli- şânâ

Nice meclis ki anın mecd-ü ûlâ erkânı

S.78-K.16-B.3-

Nâgehân eyledi bu bende-i nâ-çize hitâb

Meclisin sahibi ol cûd-u mekârim kânı

S.78-K.16-B.4

Her bâğçesi bir çemenistân-ı letâfet

Her gûşesi bir meclisi pür feyz-ü sâfâdır

S.89-K.18-B.5

Zaman ahdinde hoş-demdir zemin lutfunla hurremdir

Sanırlar meclis-i Cem'dir görenler her gülistânı

S.94-K.19-B.4

Ez cümle o destûr-ı draşende-âlem kim

Sahbân olmaz meclisinin menkâbe-hânı

S.102-K.23-B.5

Tezkir içün feth-i Revân ni'meti şükrün

Mecliste gerek kim hele helvâ-yı revâni

S.103-K.23-B.6

Habbezâ meclis-i pür feyz ki huddâmından

Cem-ü Kâvûs gerek öğrene resm-ü âyin

S.104-K.24-9

Havranın eder ceyb-ü giribânını ta'tir

Bağındaki gül meclis-i hâsındaki micmer

S.109-K.26-B.4

Efendim hak bu kim bu meclis-i â'lâ ya hiç söz yok

Nişestinle husûsâ sadr-ı **meclis** buldu ziyb-u fer

S.111-K.27-B.3

Vezîr-i muhterem destûr-ı dâna-yi mühezezeb kim
Edeb ser **meclis**-i hâsında mukbil çâker-i ber-pâ

S.176-T.21-B.8

Şimdi rezmi bezme tebdil ettiler

Çar-pâre oldu **mecliste** sinân

S.229-T.L7

Be çadır serde daim olsa sevdâ-yı hevâ-dârî
Habab âsâ şikest eylerse de câm-ı dil-i zârî
Tirâz-ı **meclivs**-i ahabâb ise ben istemem yâri
Humâr-ı gam benim dirîne kârımdır hemân bari
Beni mahrûm-i bezm-i vasl eden met-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

S.248-MÛS.8-M.2

Zâhid-i rubeh -firîb eyler riyâ sahbaya liyk
Ettiği bîdâdı nukl-i **meclise** mûş eylemez

S.290-M.XL4-B.4

Bezm-i tahkîykde can gâş-ü gönül dîde gerek
Görünen gûş-ü çeşim **meclis**-i taklîde gerek

S.297-M.L5-B.1

Sâkıyâ bâdeyi sen âşık-ı cûşendeye sun
Ehl-i **dil meclisine** çün mey-i cûşide gerek

S.297-M.L5-B.2-

Niyâz-ü nâz-ü nûş-ü bahş-ü ibrâm-ı kinâar-ü bâs

Bu gün mecliste zevkîn böyle tufân olduğın gördük

S.299-M.L8-B.5

Ağyâr korkusundan efendim bilir misin

Mecliste tâ be subh nîgeh-bânın olduğum

S.312-M.L30-B.1

Hemân ben mecli-i meyde senin hayrânınım sâkî

Hazef mi gördüğüm âyine mi sâğârmıdır bilmem

S.314-M.34-B.4

Anmadın bir kerre lütfunla bizi ey bi-vefâ

Va'de-i vashı unuttun meclis-i dûşinede

S 231-M.C17-B.2

MEDRESE: Osmanlı döneminde dini ve fenni ilimlerin öğretildiği yerlerdir

Ya'ni kıldın medreseyle abd-ı nâcizin çerâğ

Oldu câ nâm-ı Nedim'e bendegânın defteri

S.25-K.4-B.6

Çârsû vü câmi'-ü hân-ü imâret medrese

Çeşme-sâr-ı pâk cümle bî-bedel hayr-u sevâp

S.189-K.33-B.1

MEKKE: Peygamberimizin doğduğu ve kendisine Peygamberlik verildiği kutsal şehirdir.

Bihamdillâh ki şimdi padişâh-ı âsmân-mesned

Anı hem-rütbe kıldı Mekke'ye hakka kerâmettir

S.63.K.12-B.5

MEMLEKET: Milletlerin üzerinde yaşadıkları yerlerdir. Beyitlerde söz konusu olan Osmanlı memleketidir.

Sen amma ey hidîv-i muhterem evvel zuhûrunda

Bütün bir memleket halkına kıldın kâm-bahşâyî

S.32-K.6-B.6

Kerem-ver bend-perver dâd-güster memleket-pirâ

Ne gelmiştir cihâna ne gelir emsâl-ü akrânı

S.93-K.19-B.10

Memleketler kıldı ihsân ana kim her birinin

Hasreti çok şehleri nâlân-ü girân eyledi

S.131-K.37-B.2

Bizden Eşref memleket ister iken

Ol bize verdi nice şehr-i bednâm

S.231-T.L7-

MESCİD: Müslümanların dini ibadetlerini yerine getirmek için inşa ettikleri ve toplu halde namaz kıldıkları mabetlere denilir

Mescidlerinin her biri bir lücce-i envâr

Kındilleri meh gibi leb-rîz-i ziyâdır

S.90-K.18-B.2

Geçerken devlet-ü izzetle bir gün gördü kim olmuş

Serâyâ muttasıl mescid mürûr-ı dehr ile virân

S.184-T.27-B.2

Rûz-ü şeb kesb-i rıza-ullâh için istadesin

Mescid-i nüh-târem-i nüh-asmân durdukça dûr

S.242-G.4-TAH.1

MEYHANE: İçki içilen yerlere verilen yerlerdir.Fakat Osmanlı döneminde eğlence yerlerine verilen isimdir

Meyhâne mukassî görünür taşradan ammâ

Bir başka ferah başka letâfet var içinde

S.338-G.C23-B.1

MISIR PİRAMİTLERİ : Mısır'da bulunan piramitler ile Sadr'azam Şehid Ali Paşa'nın kahır hakkında bir benzetme ile onu övüyor.

Satvet-i kahır eğer eylese fermân-ı mesîr

Mısır'ın ehrâmın eder kağâd-ı bâd-ı melten

S.5-K.1-B.13

NEŞ'AT-ABAD : III.Ahmet zamanında ,Defterdar burnunda yaptırılan köşk.

Biz safa ile Neş'at-âbâd'ı ettik çün makâr

Sana da ey gam âdem-âbâda lazımdır sefer

S.239-M.2-B.

Oldu teşrîfin bu vâlâ mesnede ziynet-fezâ

Sa'd ola kasr-ı Neş'at-âbâd hünkarım sana

Sâye saldın yümn-ü iclâl ile manend-i hü mâ

Sa'd ola asr-ı Neş'at-âbâd hünkarım sana

S.361-Ş.1-D1

Heft iklim içre fermân-ı humâyunun revân

Şimdi sensin padişahım âleme sâhib-kırân

Bâb-ı kasrında nesat olsun hemîşe pas-bân

Sa'd ola kasr-ı Ne'sat-âbâd hünkarım sana

S.361-Ş.1-D.2

Safha-i âlemde bu kasrın hele misli adim

Kadir olmaz vâfına bir vech ile kilik-i Nedim

Tarhını hakkaa ki merguub eylemiş tâb-ı selim

Sa'd ola kasr-ı Nes'at-âbâd hünkarım sana

S.361-Ş.1-D.3

NİHAVEND:Irak sınırları içinde yer alan bir yerdir.

Nihâvend-ü Irak âhengi oldu bâis-i şâdi

Bu günden sonra nevbet geldi bir fasl-ı Sfahân'a

S.135-.K.37-B.8

NİŞANGAH : Eskiden padişahların ok atışı yaptıkları yere verilen isimdir

Hata etmez tûfeng-i dest-i ger tarîk-i şebde

Nişangâh olsa ana sîne-i mur içre olan râz

S.168-T.17-B.6

Buyurdi sadr-ı devrân kim ne var halletmeğe anı

Nişan-gâh-ı sebû hâzır tûfeng-i âhenin dem-sâz

S.169-T.17-B.5

OKMEYDANI: İstanbul'da Rumeli yakasında bulunan bir meydan ismidir.

Yarsız gül-zârı seyr-i nişterdir çeşmime

Yâr ile olunca Okmeydanı'dır semmül hayât

S.296-G.L4-B.5

ÖZBEKİSTAN: Orta Asya'da bağımsız Türk Cumhuriyetlerinden biridir.

Bir bendesin ıtma' edemez hâsıl-ı Keşmir

Bir hasteye timâr olamaz milket-i Özbek

S.196-T.37-B.13

RASAT: Gökyüzünü incelemek için , Osmanlı ve daha önceki dönemlerde inşa edilen Binalardır

Kevkeb-i âlisin idrâk eylemez erbâb-ı fen

Etseler vaz'-ı rasad ta çerh-i Hâmân üstüne

S.12-K.2-B.7

Tertib-bend-i ziyc-i hayâlim çeh-i devât

Bana kifâyet-i rasâd-ı İlhan verir

S.19-K.3-.12

Râsıdan fark edemezler irtifa'-ı kevkebin

Kılsalar birkaç rasad bünyâd Uluğ Mirza gibi

S.72-K.14-B.9

RUM: Osmanlı döneminde Anadolu'nun bir diğer ismi olarak anılır .

İklîm-i Rûm'a istese bir demde rakibi

Ahbâr-ı Çin-ü Tübbet-ü Hindustan verir

S.18-K.3-B.4

Ben kulunda işte mülk-i Rûm'da vasfeyleyip

Bir senin gibi şehenşâh-ı Feridun-efserî

S.25-K.4-B.4

O la'l-i leb o gabgab sende kim vardır adil olmaz

Felek Rûm'un kirâsın koysa sib-i Isfahân üzre

S.28-K.7-B.4

Bu Rûm milketine olduğun gibi olasın

Bütün memâlikl-i İrân'a da ser-ü server

S.61-K.11-B.10

Şöyle kim versin taravet Rûm'a şî'r-i dil-keşin

Kişver-i Tebriz'e revnâk-bahş olan kala gibi

S.71-K.14-B.2

Bâhusûs kim içlerinde asrımız şâhenşehin

Husrev-i Rûm-u Arab hakan-ı İrân eyledi

S.131-K.35-B.1

Rûm'a geldikçe o tire-likaa

Hemü Hindû giyer sefid kaba

S.259-M.13-B.6

SA'D-ABAD: III.Ahmet zamanında Kağıthane'ye verilen ad ve orada yaptırılan köşkün adıdır.Nevşehir'li Damat İbrahim Paşa da bu köşkü tam bir eğlence yeri şeklinde tanzim etmiştir.

Çektirip pek seheri doğruca Sa'd-âbâd'a

Tutayım zinde iken cennet-i â'lâda makamam

S.48-K.9-B.7

İyd ola fasl-ı bahar ola da Sa'd-âbâd'ın

Zevkını eylemeyim sıhât olur bana haram

S.48-K.9-B.9

Ya Sa'd-âbâd-ı dil-cunûn efendim sorma hiç vasfın

Kulun bir vech ile tâbire kadir olımaz anı

S.55-K.10-B.10

Ya Sad-âbâd dahi çekmede hasret o pâ-bûsâ

Anın hakkında da icra kıl ol lûtf-i firâvân

S.56-K.10-B.4

Ta ki her sal eyleye iydin neşât-ı makdemi

Sahn-ı Sa'd-âbâd'ı leb-rîz-i ferah me'va gibi

S.74-K.15-B.7

Tatlu sözlerle yazıp vasfını Sa'd-âbâd'ın

Eyle şirin yine gel zâikâ-i irfânı

S.78-K.16-B.6

Sahn-ı Sa'd-âbâd'a da sad el-hased sad el-hased

Oldu çün makbul dehrin husrev-zî şânına

S.85-K.17-B.6

Bir tarheyleylim bari ki kılsun yâdigâr

Sahn-ı Sa'd-âbâd'da İstanbul'un hûbânına

S.85-K.18-B.18

Sahn-ı Sa'd-âbâd'a lutfu verdiği pirâyeyi

Vermedi fasl-ı baharân gülşenin meydanına

S.87-K.18-B.9

Ey şehensâh-ı cihân lutfunla Sa'd-âbâd-ı çün

Eyleyip teşrîf verdin taze revnâk şânına

S.87-K.18-B.11

Çünkü Sa'd-âbâd'ı seyrettin şehensâha buyur

İzz-u devletle Çerâğân'ın dahi seyrânına

S.88-K.17-B.1

Gah sahil-hânelerde gah Sa'd-âbâd'da

Sen safa kıl düşmenin endûh gesçin

S.88-K.17-B.3

İyd erişsin bâis-i şevk-ı cedîd olsun da gör

Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kere iyd olsun da gör

Gûşe ûşe mihrler mehler bedîd olsun da gör

Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre iyd olsun da gör

S.263-Ş.4,D.1.2.3.4.5

O tıfl-ı nazı gördüm gördüm ruyana hurşid eser etmiş
Haber-dâr olmamıştım sonra bildim neylemiş nitmiş
Meğer zalım kaçıp tenhaca Sa'd-âbâd'a dek gitmiş
Temâşâ eylemiş alayını şevketlü hünkârım

S.367-Ş.9-D.2

Gâhi Feyz-âbâd 'a doğru azmedip eyle safa
Asaf-âbâd'a gelip gâhi salın ey mehlikân
Gel hele gör sahn-ı Sa'd-âbâd'a hiç olmaz behâ
İyddir çık naz ile seyraâa kurban olduğum

S.373-Ş.16-D.2

Bir safa bahşedelim gel şu dil-i nâ-şâdâ
Gidelim servi-revânım yürü Sa'd-âbâd'a
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

S.377-GŞ.23-D.1.2.3.4.5

Andırır bu Kasr-ı Cinân'ı bu dil-i nâ-şâdâ
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a
Düşürür Kevser-i ol havz-ı dil-ârâ yada
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

S.378-Ş.24-D.1.2.3.

SAHİLHANE: Beyitlerde söz konusu olan sahil kıyısındaki saraylardır.

Gah sâhil-hânelerde gah Sa'd-âbâd'da
Sen safa kıl düşmenin endûh geçsin canına
S.88-K.18-B.4

Anı mi'mar-ı tab'ı bir mübârek sa'd saadette

Bu sâhil-hâne-i hâtır gûşa-eyledi bünyâd

S.160-T.9-B.4

Bina kıldı bu sâhil-hânevi izz-ü saadetle

Edip resmin bu gûne dil-gûşa vü dil-keş-ü rânâ

S.163-T.10-B.4

Bu sâhil-hâne bir nazm-ı müsellemdir bahariyye

Ana beyt-ül-kasîd oldu bu dil-cû tarhı müstesna

S.176-T.21-B.5

SAHRA. Çöl olan yerlere sahra adı verilir

Düşse bir lem'ası ger bârikâ-i satvetinin

Ab olub yüz tuta sahrâlara kâh-i âhen

S.6-K.1-B.5

Verse bir sahrâya fer meşşeât-i adlin olur

Çengel-i şahbâz mil-i sürme-i kebk-i deri

S.24-K.5-B.10

SARAY-SAHİLSARAYI :Beyitlerde İstanbul'un sahillerinde yer alan yalılara

bir tarih düşürülmesi söz konusudur.

Kemâl-i ziyb-u ferle yaptı bu sâhil-serâyı kim

Hevası dil-gûşa âb-ı musaffâ hâk-ı anber-bû

S.159-T.8-B.4

Ederken suffâ-i sâhil-serâdan âlemi seyrân

Leb-i deryâda nâ-geh oldu bir câya nigeş-endâz

S.169-T.17-B.2

Bu serâyı dahi in'am edip ol sadr-ı kerîm

Kıldı damadına ikrâm be vefk-ı dil-âah

S.170-T.18-B.4

Ne seray erdiremez bâmina ser-pençesni

Ne kadar sa'y-i nigah eylese bâzû-yı nâgâh

S.170-T.18-B.5

Hele ancak olur böyle seray olursa alemde

Müferrih dil-gûşâ matbu'-u fâhir nazûk-ü zibâ

S.175-T.20-B.10

Nedimâ böyle tahrîr eyledi tarih-itmâmın

Muallâ yaptı bu sâhil-serâyın Mustafa Paşa

S.175-T.20-B.11

Husûsâ böyle bir sâhil-serâyı sadr-ı devrânına

Ümîd-i makdem- feyz-âveriyle eyledi inşâ

S.207-T.XL3-B.2

Temâşâ edeek sâhil-serây-ı nûzhet-âbâdın

Bu mevkı' oldu manzûr-ı nigâh-ı âsâf-dana

S.227-T.L6-B.6

SELSEBİL:Şakuli vaziyette büyük çeşme aynası olup üzerinde muhtelif yalaklar bulunan ve su birbirinden geçerek aşağıya kadar gelen çeşmeleriyle suyu birbirine akan teknelerden müteşekkil çeşmelere verilen addır.

Nice reşk-i behişt oldu demez adem gel insâf et

Nazar kıl selsebîl-i safa bak kasr-ı dil-ârâya

Revâdır âb-ı can bahşine dense çeşme-i Tensim

Ki oldu ama sadak Aynen tusemmâ selsebîlâ ya

S.143-T.2-D1

İçinde ta'miyeyle dedi tarihin Nedim anın

Beşir Ağa sebîli yaptı andan aktı hep Kevser

S.195-T.36-B.1

Ya ol selsebîl-i safa dest-gâh

Ki her mevci bir târ-ı nûr-ı nigâh

S.255-M.10-B.10

SUFFA: Binalarda içinde büyük ve geniş olarak bırakılan ve odaların kapıları ortaya açılan yere verilen addır.Beyitte söz konusu olan İbrahim Paşa'nın sarayının sofasından alemleri seyre dalmasıdır.

Ederken suffâ-i sâhil-serâdan âlemi seyrân

Leb-i deryâda nâ-geh oldu bir câya nigeş-endâz

S.169-T.17-B.2

SUK: Çarşı ,pazar demektir

Sitanbul'u kılıp enva'-ı şehri-âyin ile tezyîn

Meserretler ile döndürdü her sûkun gülîstâne

S.135-T.37-B.5

Bu sûk-ı bî-bedel durdukça daim ola bânisi

Ki anınla nizâm-u din-ü devlet pay-ber câdır

S.199-T.38-B.2

ŞEREF-ABAD: III. Ahmet devrinde Üsküdar'da Salacık'ta yapılmış olan bir köşk .

Vasf-ı hüsn-ü behcet-i bir vech ile gelmez dile

Gel Şeref-abad'ı gör şevketlü hünkarım hele

Anlaşılmaz bak bu kim arayışı takrir ile

Gel Şeref-abad'ı gör şevketlü hünkarım hele

S.380-Ş.17-D.1

Her nefes ab_ü hevası cana canlar katmada

İntisabınla cihana naz-ü nahvet satmada

Kangı gün teşrif eder şahım deyü can atmada

Gel Şeref-abad'ı gör Şevketlü hünkarım hele

S.380-Ş.2-D.2

ŞEVK-ABAD: Eski kasırlardan birinin adıdır . Kıyıda tahtirevanla gidilen Şevk-abad kasrı Beylerbeyi'nin üst kısmında ağaçlıklar arasında yer almaktadır .

Mah-ı iyd asa gelip asaf-ı ali-cenap

Pertev-i lutfunla Şevk-abad'ı kıldın şevk-yab

Karslar oldu neşat ile buruc-ı aftar

Pertev-i lutfunla Şevk-abad'ı kıldın şevk-yab

S 362-Ş.3-D.1

Yüz sürüp damanına buldu çemenler matlabin

Yümn-i pa busun müşerref eyledi havzın lebin

Kevkeben mes'ud-ı ikbal ede kasrın kevkebin

Pertevi lutfunla Şevk-abad'ı kıldın şevk-yab

S.362-Ş.3-D.2

TEBRİZ : İran'da bir şehir ismidir

Söyle kim versin tarâvet Rûm'a şî'r-i dil-keşin

Kişver-i Tebriz'e revnâk bahş olan kala gibi

S.71-K.14-B.2

TURAN: Orta Asya'dan Adriyatik denizine kadar olan yerleri içine alan bir

İfadedir. Osmanlı sınırları dahilindeki yerlerdir.

Hudâ hemvâre mahfûz eyleyip zât-ı humâyunun

Musahhar eylesin fermânına İrân'ı Turân'ı

S.56-K.11-B.6

Nice ser-askeri var İrec-u Tur emsâli

Zaptederler kimi İrân'ı kimi Turân'ı

S.80-K.16-B.4

Ey sabâ gördün mü mislin bunca demdir âlemin

Püşt-ü pâ urmaktasın İrân'ına Turân'ına

S.82-K.17-B2

TOPHANE: Eskiden top yapılan yere verilen addır. İstanbul'da hala bu adı taşıyan yerde top yapıldığı gibi sonradan orada bir de Sanayi Mektebi kurulmuştu. Bir çok istihaleler geçiren bu mektep 1923'ten sonra Ankara'ya nakledilmiştir.

Husûsâ hazret-i Eyyûb ile meydân-ı Top-hâne

Birer takrîb ile elbette cezb eyler cüvânını

S.55-K.10-B.8

ÜSKÜDAR: İstanbul'da Anadolu yakasında yer alan bir semttir.

Firâz-ı Üsküdar'ın bu'du vardır gerçi ammâ kim

Yine inkâr olunmaz Hak bu kim anın da seyrânı

S.55-K.10-B.9

Şeref-âbâd içindir aslı ammâ kim bu maskemden

Bu şehr-i Üsküdar'a dahi külli hisse peydedir

S.194-T35-B.5

Fâtihi İrân şeh-i devrân ki cûd-ü re'feti

Üsküdar'ı âb-ı Şirîn ile ıgnâ eyledi

S.203-T.XL1-B.2

Turâb-ı kabrine merhûmenin ikrâm için yaptı

Reh-i Hak'ta diyar-ı Üsküdar'a çeşme-i pür ab

S.211-T.ZL5-B.7

Üsküdar'ı edip ihyâ lütfu

Ab-ı Şirin ilekıldı reyyan

S.222-T.L3-B.2

YEMEN:

Vâye-bahş olsa eğer tab'-ı süheyl-i cûdu

Keş-i Nuh'a döner âb-ı akıyk üzre Yemen

S.5-K.1-B.9

YESRİB: Medine'nin eski adıdır

Emîn-i Yesrib-ü Batha muîn-i millet-i beyzâ

Eben an ced şeb-i dâna hidiv-i tâhir-ül-ensâb

S.211-T.X.L5-B.2

YUSUFİSTAN: HZ Yusuf'un yaşadığı Mısır kastedilmektedir

Yusufistân-ı hayal olmıyacak vafında

Neyle ma'mur ola hatır denilen beyt-i hazen

S.8-B-K.1-B.8

ZİNDAN : Beyitte söz konusu olan HZ.Yusuf'un atıldığı zindandır.

Sinede teng olma ey dil kim seni der-bend eden

Matlâ-ı kâm eyleyendir Yusuf'un zindanını

S.354-G.CL2-B.7

KAYNAKÇA

PAKALIN, Mehmet Zeki ,Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri

Sözlüğü, I.II.III.c. ————— B. Feri Tarih

GÖLPINARLI,Abdulgaki, Nedim Divanı, Saka Matbaası,İstanbul,1951

Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi,1-14.c.,Güzerl Sanatlar

Matbaası A.Ş Yenibosna –İstanbul, 1988-96

ŞÜKÜN,Ziya, Farsça-Türkçe Lügat, I.II.c.,Maarif Matbaası, İstanbul,1944

DEVELİOĞLU, Feerit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Doğuş,Ltd. Şt

Matbaası, Ankara,1962

Türkiye Gazetesi, Yeni Rehber Ansiklopedisi,1-20.c., İhlas Gazetecilik

Holding A.Ş.İstanbul,1993